

KONSEKVENSGREIING

KULTURARV

Oppdatert fagrapport «Ny 50 (132) kV kraftleidning Stølaheia–Harestad–Nordbø samt ny Harestad transformatorstasjon» (2021), delstrekning Krossberg–Harestad

Lnett

VERSJON: 16.12. 24

RÅDGJEVANDE ARKEOLOGAR

ECOFAC

DOKUMENTINFORMASJON

Tittel: Konsekvensutgreiing. Kulturarv. Oppdatert fagrapport «Ny 50 (132) kV kraftleidning Støleheia- Harestad- Nordbø samt ny Harestad transformatorstasjon 2021». Delstrekning Krossberg-Harestad

Dato: 16.12.24

Versjon: 16.12.24

Forfatter: Oddhild Dokset Engedal

Rapportnr:

Referanse: Engedal, O. D. 2021: Konsekvensutgreiing. Kulturarv. Oppdatert fagrapport «Ny 50 (132) kV kraftleidning Støleheia-Harestad-Nordbø samt ny Harestad transformatorstasjon». Delstrekning Krossberg-Harestad. Ver. 16.12.2024. *Rådgjevande Arkeologar. Rapport 2024.*

Oppdragsgjevar:

Lnett/Ecofact

Kontaktperson oppdragsgjevar:

Inge Lunde, Inge.Lunde@l-nett.no

Samandrag:

Utgreiinga definerer til saman 20 kulturmiljø som går innanfor influenssona til eit eller fleire av alternativa.

0-alternativet, framhald av dagens situasjon, er det alternativet som har minst negative konsekvensar for dei definerte kulturmiljøa i plan- og influensområdet.

Det er liten skilnad på alternativa K8, K9 og K10, med og utan jordkabel og dei er vurdert å vere dei beste alternativa for fagtema kulturarv. Med innføring til Harestad 5 stasjonsområde er den samla konsekvensen vurdert som *noko negativ konsekvens* for alle alternativa. K8 er rangert som det beste alternativet, etterfølgt av K9, K10 med jordkabel og til slutt K10 (alle med innføring til stasjon 5).

For K8, K9, K10, med og utan jordkabel, med innføring til Harestad 1 stasjonsområde, er den samla konsekvensgraden vurdert til *middels negativ konsekvens*, på grunn av nærføring til KM 14. Den innbyrdes rangeringa av dei 4 alternativa er lik som for innføring til Harestad 5 stasjonsområde.

Alternativ K1 og K2 er vurdert å vere dei dårlegaste alternativa for fagtema kulturarv, den samla konsekvensgraden for begge alternativ er vurdert som *middels negativ konsekvens*. Innføring til Harestad 5 stasjonsområde er vurdert å vere det beste for dei to alternativa. Alt. er K1 vurdert å vere noko betre enn K2, men det er relativt liten skilnad mellom dei to alternativa.

Harestad stasjonsområde

Harestad 5 stasjonsområde er vurdert som det beste alternativet for plassering av ny transformatorstasjon for fagtema kulturarv.

Endringar i forhold til fagrapport frå 2021

Oppdatering av kunnskapsgrunnlag og justering av dei omsøkte alternativa utgreia i 2021, har ikkje medført endringar i hovudkonklusjonar i KU frå 2021.

Framsidaillustrasjon:

KM 6, utsyn frå Hålandshaugen (ASK 64602) mot søraust. Gardstunet i biletet er tunet til gnr. 62/4 i Randaberg kommune.

Produsert av:

RÅDGJEVANDE ARKEOLOGAR ANS

6953 Leirvik i Sogn

Tlf. 91329417 / 95882320

E-post: post@arkeoraad.no

Internett: www.arkeoraad.no

INNHALD

Innhald.....	3
Figurliste.....	6
1. Innleiing	8
2. Samandrag.....	9
3. Bakgrunn og skildring av tiltaket	11
4 Teori og metode	13
4.1 Kulturarv - definisjonar	13
Kulturarv	13
Kulturminne	13
Automatisk freda kulturminne	13
Nyare tids kulturminne.....	14
4.2 Kulturminne - Forvalting og ansvarsfordeling.....	14
Forvalting	14
Nasjonale, regionale og lokale målsetjingar for forvalting.....	15
4.3 Metodikk Statens vegvesen handbok V-712.....	16
Verdi.....	16
Påverknad.....	17
Konsekvensar	18
4.4 Definisjon av plan- og influensområde	20
4.5 Metodikk for konsekvensvurdering av kraftleidningar.....	20
4.6 Datagrunnlag	21
5. Områdeskildring.....	23
6. Kulturhistorisk utvikling	24
6.1 Eldre tid.....	24
6.2 Nyare tid.....	26
6.3 Kulturminne i Rogaland – særdrag, prioriteringar og utfordringar.....	27
Eldre jernalders øydegardsanlegg	27
Stakktufter/Alvedans	27
Jærhuset og midtgangshuset.....	28
7. Kulturmiljø og verdivurdering	29
7.1 Delstrekning Krossberg-Harestad	29
KM 36	31
KM 37	32
KM 1	33

KM 2	35
KM 3	37
KM 4	38
KM 5	38
KM 6	39
KM 7	42
KM 8	45
KM 9	46
KM 10	47
KM 11	48
KM 12	50
KM 13	51
KM 14	52
KM 18	54
Fjerna/ avkrefta kulturminne i influenssone i delområde 1.....	59
8. Påverknad- og konsekvensvurdering	61
0-alternativet.....	61
KM 36	61
Alternativ Krossberg– Harestad K1, K2, K8, K9 og K10.....	61
Alternativ Krossber –Harestad K10 med jordkabel til Lyngnes	61
Alternativ Harestad 1 stasjonsområde	62
Alternativ Harestad 5 stasjonsområde	62
KM 37	62
Alternativ Krossberg–Harestad K1, K2, K8 ,K9, K10.....	62
KM 1	63
Alternativ Krossberg–Harestad K1 og K2	63
Alternativ Krossberg–Harestad K8, K9 og K10	63
KM 2	63
Alternativ Krossberg–Harestad K1 og K2	63
Alternativ Krossberg–Harestad K8,K9 og K10	64
Alternativ Krossberg–Harestad K10 med jordkabel	64
KM 3	64
Alternativ Krossberg–Harestad K1 og K2	64
KM 4	65
Alternativ Krossberg–Harestad K1 og K2	65
KM 5	65

Alternativ Krossberg–Harestad K8, K9 og K10	65
Alternativ Krossberg–Harestad K10 med jordkabel	65
KM 6	66
Alternativ Krossberg–Harestad K1 og K2	66
KM 7	66
Alternativ Krossberg–Harestad K1 og K2	66
KM 8	67
Alternativ Krossberg–Harestad K2 og K9	67
Alternativ Krossberg–Harestad K10, med og utan jordkabel	67
KM 9	67
Alternativ Krossberg–Harestad K10, med og utan jordkabel	67
KM 10	68
Alternativ Krossberg–Harestad K10, med og utan jordkabel	68
KM 11	68
Alternativ Krossberg–Harestad K1 og K8	68
Alternativ Krossberg–Harestad K2, K9 og K 10 med og utan jordkabel	68
KM 12	69
Innføring til HR5 frå alt. K2, K9 og K10 med og utan, jordkabel (alt. 2-0).....	69
Innføring til HR5 frå alt. K1 og K8 (alt. 1-0).....	69
Innføring til HR1 frå alt. K2, K9 og K10 med og utan jordkabel (alt. 2-0).....	69
Harestad 5 stasjonsområde	70
KM 13	70
Innføring til HR1 frå alt. K1, K2, K8, K9 og K10, med og utan jordkabel (alt. 1-0 og 2-0)	70
Harestad 1 stasjonsområde	70
KM 14	71
Innføring til HR1 frå alt. K1, K2, K8, K9 og K10, med og utan jordkabel (alt. 1-0 og 2-0)	71
Harestad 1 stasjonsområde	71
KM 18	71
Innføring til stasjon 1 frå alt K1, K2, K8, K9 og K10, med og utan jordkabel (alt. 1-0 og 2-0)	71
Harestad 1 stasjonsområde	72
9. Samanstilling.....	73
9.1 Endringar i forhold til rapport frå 2021.....	75
10. Vurdering av potensial for funn av automatisk freda kulturminne	77
10.1 Potensial for funn frå fangststeinalderen.....	77

10.2 Potensial for funn frå jordbrukande tid	77
10.4 Konklusjon	78
11. Anleggsfasen	79
12. Avbøtande tiltak	80
14. Kjelder	81
13.1 Skriftlege kjelder	81
13.2 Kjelder på internett	82
13.3 Andre kjelder	82
14. Vedlegg: Temakart og potensialvurdering	83

FIGURLISTE

.....	1
Figur 1. Kriterium for verdivurdering, frå Statens vegvesen handbok V-712.	17
Figur 2. Kriterium for vurdering av omfang, frå Statens vegvesen handbok V-712.	18
Figur 3. «Konsekvensvifta».	19
Figur 4. Oppsummering av konsekvensalternativ og tilhøyrande symbol.	19
Figur 5. Kriterium for fastsetjing av konsekvens for kvart alternativ.	20
Figur 6. Teoretiske avstandsmål for direkte og indirekte påverknad på kulturminne frå kraftleidning/-mast.	21
Figur 8. Tidslinje: dei vanlegaste periodenamna, forkortingar og tidfesting i vanlege kalenderår og C-14 år.	24
Figur 9. Oversynskart, delstrekning Krossberg –Harestad.	30
Figur 10. Jordkabel alternativ, K10, vil krysse steingarden som markerer grensa mellom gnr.40/59 og 1022 i Stavanger kommune, like ovanfor eksisterande mast. Mot nordaust.	32
Figur 11. ASK 288205, røysene er vanskelege å sjå på grunn av mykje vegetasjon.	33
Figur 12. Kopi av steinkross og bronserelieff som syner dei 9 originale, attverande, krossane i Rogaland. Mot nordvest.	34
Figur 13. SEFRAK 11032507001. Mot nordvest.	35
Figur 14. Oversiktsbilete KM 2, Lyngneset (Norge i bilder).	36
Figur 15. Ortofoto over same området frå 1937 (Norge i bilder).	36
Figur 16. KM 2. S1, tuft, til høgre i biletet, restar etter steingard til venstre. Mot sør.	37
Figur 17. Stakktuft, ASK 72022. Mot søraust.	38
Figur 18. Tunet på Håland bruk nr. 4, kring 1912 (henta frå Lindanger 1984: 363).	39
Figur 19. Utsyn mot gardstunet til bruk nr. 4 frå Hålandshaugen. SEFRAK 11270102003 er det kvite huset i midten. Steingard markerer skiljet mellom bruk nr. 4 og 6. Mot søraust.	40
Figur 20. Hålandshaugen og bautastein. Mot sørvest.	41
Figur 21. Restar etter gravminne på toppen av Hålandshaugen. Mot nord.	41
Figur 22. Kvekargarden med eldhus (SEFRAK 1270102012) i midten og driftsbygning (SEFRAK 11270102010) til høgre. Mot nordvest.	43
Figur 23. Våningshus (SEFRAK 11270102611). Mot søraust.	43
Figur 24. Verkstad/reiskapshus (SEFRAK 11270102013). Mot nord.	44
Figur 25. Kjerrehus/reiskapshus (SEFRAK 11270102009) til venstre. Mot søraust.	44
Figur 26. ASK 213879, busetnadsspor ligg under markoverflata. Mot sør.	45

Figur 27. ASK 54044. Mot nord.	46
Figur 28. ASK 220728. Mot vest.	47
Figur 29. ASK 220729 og 220730. Mot nordvest.	48
Figur 30. Tidlegare eldhus, SEFRAK 11270301010. Mot nord.	49
Figur 31. ASK 34698, gravminne med uavklart vernestatus, skal ha lege på bergknausen til venstre. Mot nordaust.	50
Figur 32. ASK 220731 ligg under markoverflata.	51
Figur 33. ASK 161038 under markoverflata. Mot nordvest.	52
Figur 34. SEFRAK 11270302006, forsamlingshuset Foren. Mot nordvest.	53
Figur 35. SEFRAK 11270302006, forsamlingshuset Foren, med synleg ruin til venstre. Mot nordaust.	53
Figur 36. Plassering stasjon 1 i høve til forsamlingshuset Foren (til venstre). Mot vest.	54
Figur 37. Gardstunet til gbnr.49/32 med våningshus (SEFRAK 11270302008). Mot vest...	56
Figur 38. Gardstunet til gbnr. 49/2, med våningshus (SEFRAK 11270302005) til høgre og vaskehus (SEFRAK 11270302006) til venstre.Mot nord.	57
Figur 39. Tørkehus (SEFRAK 11270302016) frå 1700-talet. Mot vest.	57
Figur 40. Gardstunet til gbnr. 49/16, (med SEFRAK 1127032004 og -001), bak til venstre i biletet. ASK 177645, busetnadsspor, låg under markoverflata framfor tunet, men er no fjerna. Mot nord.	58
Figur 41. ASK 347001, gravminne. Mot nordvest.	58
Figur 42. Utsyn frå gravminnet ASK 347001 mot tørkehuset (SEFRAK 11270302016). Mot vest.	59

1. INNLEIING

Denne rapporten er ei oppdatering av KU for *Ny 50 (132) kV kraftleidning Stølaheia–Harestad–Nordbo samt ny Harestad transformatorstasjon*. Fagtema kulturarv 2021 (første versjon 2019) og er utført av Rådgjevande Arkeologar som underkonsulent for Ecofact, på oppdrag frå Lnett.

Oddhild Dokset Engedal har vore oppdragsleiar, og Ørjan Engedal har kvalitetssikra arbeidet. Synfaring vart gjort av Ørjan Engedal i veke 15 i 2019 og 16.11.23. Alle foto er tekne av Ørjan Engedal på synfaring, om ikkje anna er nemnt.

16.12.24

Oddhild Dokset Engedal
Fagansvarleg

Ørjan Engedal
Kvalitetssikring

2. SAMANDRAG

Bakgrunn

I 2021 vart det sendt inn konsesjonssøknad og konsekvensutgreiing for ny 132 kV kraftleidning Krossberg–Harestad –Nordbø og nye Harestad og Nordbø transformatorstasjonar i Stavanger og Randaberg kommunar. NVE har bedd om tilleggsopplysningar og det er gjort enkelte justeringar på omsøkte alternativ. I tillegg er jordkabel mellom Krossberg og Lyngnes tatt inn som eit nytt alternativ. Som følgje av dette skal fagrapportane utarbeida i 2021 oppdaterast. Denne rapporten er ei oppdatering av KU for *Ny 50 (132) kV kraftleidning Stølaheia–Harestad– Nordbø samt ny Harestad transformatorstasjon. Fagtema kulturarv* (2021, første versjon 2019), på strekninga Krossberg–Harestad.

Resultat

Utgreiinga definerer til saman 20 kulturmiljø som går innanfor influenssona til eit eller fleire av alternativa.

0-alternativet, framhald av dagens situasjon, er det alternativet som har minst negative konsekvensar for dei definerte kulturmiljøa i plan- og influensområdet.

Det er liten skilnad på alternativa K8, K9 og K10, med og utan jordkabel og dei er vurdert å vere dei beste alternativa for fagtema kulturarv. Med innføring til Harestad 5 stasjonsområde er den samla konsekvensen vurdert som *noko negativ konsekvens* for alle alternativa. K8 er rangert som det beste alternativet, etterfølgt av K9, K10 med jordkabel og til slutt K10 (alle med innføring til stasjon 5).

For K8, K9, K10, med og utan jordkabel, med innføring til Harestad 1 stasjonsområde, er den samla konsekvensgraden vurdert til *middels negativ konsekvens*, på grunn av nærføring til KM 14. Den innbyrdes rangeringa av dei 4 alternativa er lik som ved innføring til Harestad 5 stasjonsområde.

Alternativ K1 og K2 er vurdert å vere dei dårlegaste alternativa for fagtema kulturarv, den samla konsekvensgraden er vurdert som *middels negativ konsekvens*, både med innføring til Harestad 1 og Harestad 5 stasjonsområde. I begge alternativa er det nærføring til KM 6 og KM 7, begge vurdert til stor verdi og konsekvensgrad *betydeleg miljøskade* (--). I alt. K8, K9 og K10, med og utan jordkabel, unngår ein konflikt med desse to kulturmiljøa. Innføring til Harestad 5 stasjonsområde er vurdert å vere det beste for dei to alternativa, då unngår ein konflikt med KM 14. Alt. er K1 vurdert å vere noko betre enn K2, men det er relativt liten skilnad mellom dei to alternativa.

Harestad stasjonsområde

Harestad 5 stasjonsområde er vurdert som det beste alternativet for plassering av ny transformatorstasjon for fagtema kulturarv. Samla konsekvensgrad er vurdert som *ubetydeleg konsekvens*. Harestad 1 stasjonsområde kjem tett på KM 14 og medfører negativ visuell påverknad på kulturmiljøet, samla konsekvens er vurdert som *middels negativ konsekvens*. Vurderinga av potensial for funn av automatisk freda eller verna kulturminne styrker rangeringa og tilrådinga over.

Endringar i forhold til fagrapport frå 2021

Kunnskapsgrunnlag

I 2022 vart det registrert ein automatisk freda lokalitet, ASK 288205, på Krossberg. Lokaliteten er inkludert i kunnskapsgrunnlaget i denne rapporten og omhandla i eit nytt kulturmiljø, KM 37. Vidare er steingardar tatt med som et eige kulturmiljø, KM 36.

Påverknad og konsekvens

Det er gjort nokre justeringar på omsøkte alternativ og vurdering av påverknad og konsekvens er oppdatert i tråd med endringane. I tillegg er det tatt inn eit nytt alternativ; K10 med jordkabel frå Krossberg til Lyngnes.

Rangering

Hovudkonklusjonen i rapport frå 2021 står seg:

«Mellom dei andre alternativa (enn 0-alt.) har ei linjeføring til ein av dei sørlegaste stasjonsalternativa på Harestad (3,4,5); via Støleheia-Harestad 2.0 eller 1.1/1.1.2+1.0, minst negativ konsekvens. Desse kombinasjonane har noko miljøskade (-) (ingen kombinasjonar har mindre konsekvens). Støleheia-Harestad 2.0, det austlegaste alternativet, er rangert høgast.»

Alternativ 2.0, det austlegaste alternativet, er tatt vekk, men alt 1.1+1.1.2+1.0 tilsvarar alt. K8 i denne utgreiinga, som er rangert som det beste alternativet.

Av stasjonsalternativa var stasjon Harestad 5 vurdert som den beste plasseringa (saman med stasjon 4 og 5). Stasjon Harestad 5 kjem også best ut i denne, oppdaterte rapporten. Harestad 1 stasjonsområde er i begge rapportar vurdert å medføre *betydeleg miljøskade (--)*.

3. BAKGRUNN OG SKILDRING AV TILTAKET

I 2021 vart det sendt inn konsesjonssøknad og konsekvensutgreiing for ny 132 kV kraftleidning Krossberg – Harestad – Nordbø og nye Harestad og Nordbø transformatorstasjonar i Stavanger og Randaberg kommunar. NVE har bedd om tilleggsopplysningar og det er gjort enkelte justeringar på omsøkte alternativ. I tillegg er jordkabel mellom Krossberg og Lyngnes tatt inn som eit nytt alternativ. Som følgje av dette skal fagrapportane som vart utarbeida i 2021 oppdaterast. Denne rapporten er ei oppdatering av KU for *Ny 50 (132) kV kraftleidning Stølaheia-Harestad-Nordbø samt ny Harestad transformatorstasjon. Fagtema kulturarv* (2021, første versjon 2019). Rapporten tar føre seg delstrekninga Krossberg–Harestad.

Teksten under greier ut om bakgrunnen for prosjektet og skildrar tiltaket. Teksten er mottatt frå oppdragsgjevar, Lnett (e-post, Inge Lunde, 05.11.19):

«Bakgrunn

Regionalnettet fra Stølaheia til Randaberg og Rennesøy ble bygget ut på 1970-og 80-tallet. Vinterstid er det små marginer i driften av nettet og det er liten kapasitet til økt last eller nye kunder.

Rogfast representerer en stor last nettet ikke vil kunne håndtere uten forsterkning. Det ventes også en generell vekst i området som vil kreve tiltak i nettet.

Ved feil i eksisterende nett vil kunder kunne oppleve langvarige strømbrudd. Komponenter i nettet nærmer seg også utlevd levetid om må derfor reinvesteres.

Lyse Elnett har utarbeidet en nettplan for området som vil gi et fremtidsrettet og sterkt strømmnett tilrettelagt for det grønne skiftet. Nettet vil ha kapasitet til ny last og betydelig bedre forsyningssikkerhet.

Tiltaksbeskrivelse

Luftledning

Det skal bygges to forbindelser fra Stølaheia transformatorstasjon i Stavanger kommune frem til en ny transformatorstasjon i Randaberg kommune. Den nye stasjonen plasseres sentralt i lastområdet for Randaberg, ved Harestad.

De to forbindelsene vurderes bygget som luftledning på samme masterekke, kalt dobbelkurs, for å samle inngrepene.

Jordkabel (teksten er mottatt frå oppdragsgjevar, Lnett (e-post, Inge Lunde, 06.12.2024):

Kabelanlegget omsøkes med fire kabelsett 132 kV 1600 mm² Al for å gi tilsvarende overføringskapasitet som omsøkt luftledning.

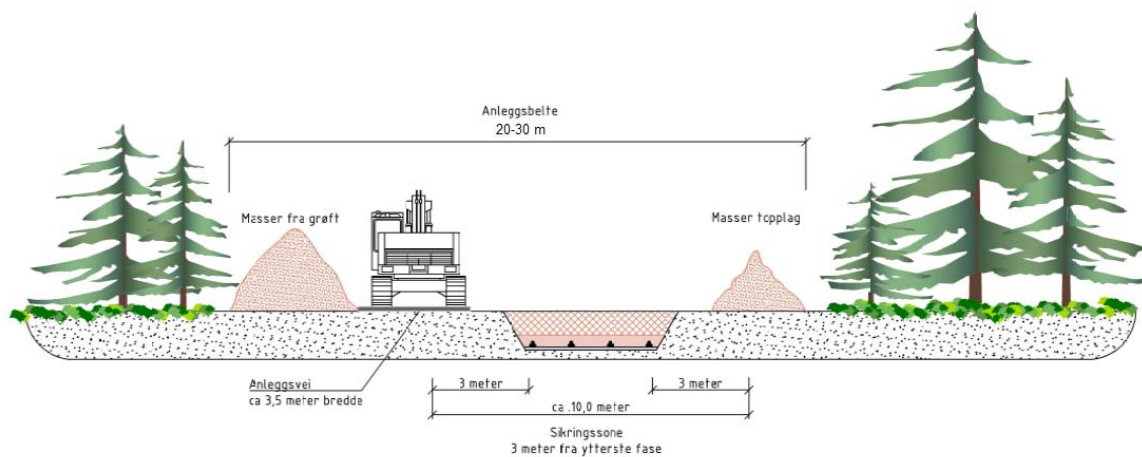
Forlegningsdybden og grøftebredden vil variere noe avhengig av hvilke areal kabelen legges i. I dyrket mark legges kabelen med opp til 1,5 m overdekning for å redusere risikoen for konflikt med landbruksdrenering samt at jordforflytning ifm. pløying o.l. over tid vil gi for lav

overdekning. Dette vil gi en grøftebredde på ca. 7 m. Der kabelen legges i veger og annet areal kan den bli forlagt med ned mot 0,8 m overdekning som gir en grøftebredde på ca. 6 m.

Det vil bli behov for transport langs grøften for å frakte inn og ut masser, utstyr og materiell. Det blir også behov for mellomlagring av masser i anleggsperioden. En antar derfor at det blir et anleggsbelte på ca. 20-30 m langs hele kabeltraseen. Belte kan reduseres på kortere strekninger der det er konflikt med kulturminner eller andre hindringer.

Det vil i tillegg til grøftebredde være en sikringssone på 3 meter ut fra ytterste kabel hvor det ikke kan plante, bygge, endre terreng e.l., uten nærmere avtale med Lnett. Total bredde på sikringssonen blir ca. 10-12 m.

Under viser en generell skisse for bredde på grøft og anleggsbelte:

4 TEORI OG METODE

4.1 KULTURARV - DEFINISJONAR

KULTURARV

Omgrepet **kulturarv** vert her nytta om det kulturhistoriske aspektet ved landskapet, eller om materielle og immaterielle spor etter menneskeleg verksemd. Dette er berre ei side av det totale naturlege- og menneskepåverka landskapet. (SV Handbok V712: 112).

KULTURMINNE

Kulturminnelova (LOV 1978 nr. 50 Lov om kulturminne) definerer **kulturminne** som: «alle spor etter menneskelig aktivitet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til».

Når eit eller fleire kulturminne inngår i ein vidare heilskap eller samanheng, kan ein tale om eit **kulturmiljø**. Vurderingar av kulturhistorie, tidsdjupne, einskilde kulturminne, siktlinjer og landskap ligg til grunn når eit kulturmiljø vert definert og avgrensa.

Ein skil også mellom **faste-** og **lause kulturminne**. Faste kulturminne er gjerne nettopp faste og integrerte i landskapet – som ein steingard, ei gravrøys eller ei kokegrop. Sjølv om dei let seg flytte, reknar ein óg ståande bautasteinar og steinkrossar til denne kategorien. Lause kulturminne er dei som kan skiljast frå landskapet og setjast i ein monter i eit museum – som ein pilspiss, eit vevlodd eller eit klesplagg.

Ein skil óg mellom kulturminne som er synlege på overflata, og slike som ikkje er det. **Synlege kulturminne** kan vere t.d. steingardar, ruinar eller helleristingar. **Ikkje-synlege kulturminne** er slike som er skjulte under sand, grus, stein, jord, torv eller anna vegetasjon. I prinsippet kan alle typar kulturminne finnast slik, men det er ofte tale om eldstader, steinsetjingar, pløyespor, graver eller bygningsspor. Ei §9 undersøking, dvs. ei overflateregistrering eller registrering med prøvestikk og sjakter, i regi av fylkeskommunen, har som hovudmål å kartlegge slike ikkje-synlege, eller ikkje kjende-, kulturminne i eit utbyggingsområde. Ein reknar med at berre kring 10% av dei automatisk freda kulturminna er kjende i dag – resten finst, men er vanskeleg- eller ikkje synlege, eller av andre grunnar ikkje kjende.

Grunnlaget for å verne kulturminne er at dei har verdi som:

- kjelder til kunnskap
- grunnlag for oppleving
- ressurs for bruk

Automatisk freda kulturminne og kulturminne freda gjennom vedtak har i utgangspunktet alltid høg verdi.

AUTOMATISK FREDA KULTURMINNE

Kulturminnelova (LOV 1978 nr. 50 Lov om kulturminne) gjev visse kulturminne eit automatisk vern, dvs. at dei er automatisk freda. Dette gjeld alle kjende og ukjende kulturminne eldre enn 1537 (reformasjonen), ståande bygg og myntar eldre enn 1650, kulturminne i sjø, vatn og

vassdrag eldre enn 100 år, og samiske kulturminne eldre enn 100 år. Om ikkje anna er bestemt av vernestyresmaktene, gjeld fredinga sjølve kulturminnet og ei sone på 5m rundt kulturminnet. Andre kulturminnekategoriar kan fredast ved særskilde vedtak, og ein talar då om vedtaksfreda kulturminne. *Automatisk freda kulturminne*, *førreformatoriske kulturminne* og *fornminne* vert brukte synonymt i mange samanhengar.

NYARE TIDS KULTURMINNE

Med nyare tids kulturminne meiner ein kulturminne yngre enn 1537 (reformasjonen). I røynda finst det ikkje ei nedre tidsavgrensing for kulturminne. Med unntak av ståande bygg og myntar eldre enn 1650, kulturminne i sjø, vatn og vassdrag eldre enn 100 år, og samiske kulturminne eldre enn 100 år, har nyare tids kulturminne ikkje automatisk vern. Gjennom vedtak kan Riksantikvaren også frede nyare tids kulturminne.

4.2 KULTURMINNE - FORVALTING OG ANSVARSFORDELING

FORVALTING

Kulturminnelova §9 slår fast at før utbygging kan starte skal det undersøkast om tiltaket kan komme i konflikt med til no ukjende automatisk freda kulturminne. Desse undersøkingane vert omtala som **§9 undersøkingar** eller **registreringar**, og inneber ofte **prøvestikking** (50cm x 50 cm manuelt gravne testruter) og/eller **sjakting** (3m breie sjakter gravne med gravemaskin). Om tiltak, t.d. eit byggeprosjekt, kjem i konflikt med automatisk freda kulturminne, må planane endrast eller det må søkjast om **dispensasjon** frå kulturminnelova. Ein slik dispensasjon vert ofte gjeven med krav om at dei aktuelle kulturminna skal granskast og dokumenterast før tiltaket kan setjast i gang. Ei slik fullskala gransking er det som vert omtala som ei **arkeologisk gransking** eller **arkeologisk utgraving**.

Forskrift om fagleg ansvarsfordeling mv. etter kulturminnelova §6, slår fast kva instansar som har plikt og mynde til å utføre dei sentrale oppgåvene i kulturminneforvaltninga.

Riksantikvaren har som direktorat under KLD ansvar for gjennomføringa av den nasjonale kulturmiljøpolitikken. Direktoratet kan reise motsegn dersom nasjonale kulturminneinteresse er trua, og er klageinstans i saker der den regionale forvaltninga fattar vedtak etter kulturminnelova. Riksantikvaren har dispensasjonsmyndigheit for utvalde kulturminne: dei fire store mellomalderbyane, samt einskilde bygningar og anlegg.

Fylkeskommunen – er regionalt kulturmiljømynde, planmynde og regional utviklingsaktør. Fylkeskommunen har forvaltningsansvar og mynde til å ta avgjerder i samsvar med kulturminnelova for dei fleste kulturmiljøa og stadane i fylket. Fylkeskommunen tek i vare dei samla verneinteressene knytt til kulturminne og – miljø i plan- og byggjesaker. Fylkeskommunen deltar i den kommunale planlegginga med rettleiing, kulturminnefaglege innspel, vurderingar og uttaler til planforslag. Fylkeskommunen kan mellom anna frede etter kulturminnelova, og kan reise motsegn mot planar etter plan- og bygningslova. Fylkeskommunen er også rett mynde til å gje dispensasjonar frå kulturminnelova.

Kommunen har, som planmynde etter plan- og bygningslova, ei sentral rolle i forvaltning av kulturarven, og er ansvarleg for å leggje til rette for bevaring og bruk av kulturmiljø, stader og landskap i arealbruk og samfunnsplanlegging. Kulturarven er ein viktig ressurs i arbeidet kommunen gjer med å skape ei god og berekraftig samfunnsutvikling. Kommunen er

førstelinja i plan- og bygningslova og har den viktige rolla med å ivareta kulturmiljøa i arealplanlegging og den enkelte byggesak.

Registrering, dvs. §9 undersøkingar, skal utførast av-, eller på oppdrag for-, fylkeskommunen eller Sametinget, i dette tilfellet **Rogaland fylkeskommune (og Stavanger maritime museum)**. Frå og med 2020 har fylkeskommunane vedtaksmyndigheit for dei fleste kulturminnekategoriane etter Kulturminnelova, mellom anna til å gje dispensasjon frå lova. Om dispensasjon vert gjeven, med krav om at kulturminnet skal granskast før utbygging kan starte, skal denne granskinga utførast av eitt av forvaltingsmusea, i dette tilfellet **Arkeologisk museum- Universitetet i Stavanger**.

NASJONALE, REGIONALE OG LOKALE MÅLSETJINGAR FOR FORVALTING

§1 i Kulturminnelova av 9. juni 1978, slår fast fylgjande formål med lova:

”Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet”.

Stortingsmelding nr. 16 (2019-2020) erstattar tidlegare målsetjingar for kulturminnepolitikk med følgjande kulturmiljømål:

- alle skal ha moglegheit til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø
- kulturmiljø skal bidra til berekraftig utvikling gjennom heilskapleg samfunnsplanlegging
- eit mangfald av kulturmiljø skal tas vare på som grunnlag for kunnskap, oppleving og bruk

Dei tre måla skal byggje opp under, supplere kvarandre og sjåast i samanheng.

Punkt tre vidarefører essensen i det tidlegare strategiske målet for kulturminnepolitikken som vart lagt fram i St.meld. nr 16 (2004-2005) *Leve med kulturminne*:

Nasjonalt strategisk mål:	Mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal forvaltes og tas vare på som bruksressurser og som grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping. Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på i et langsiktig perspektiv
Nasjonalt resultatmål 1	Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av at de fjernes, ødelegges eller forfaller, skal minimaliseres. Innen 2020 skal tapet ikke overstige 0,5 prosent årlig.
Nasjonalt resultatmål 2	Fredete og fredningsverdige kulturminner og kulturmiljøer skal være sikret og ha ordinært vedlikeholds nivå innen 2020
Nasjonalt resultatmål 3	Den geografiske, sosiale, etniske, næringsmessige og tidsmessige bredden i de varig vernete kulturminnene og kulturmiljøene skal bli bedre, og et representativt utvalg skal være fredet innen 2020.

Vidare vert det gjennom punkt 2 framheva samfunns- og arealplanlegginga si betydning for å ivareta eit mangfald av kulturmiljø og korleis desse kan bidra til miljømessig, sosial og

økonomisk berekraft. Punkt 1 legg vekt på menneska sin rett til å ha ein kulturarv og at kulturmiljø er eit felles gode som det er eit felles ansvar å forvalte.

På regionalt plan gjeld eventuelle fylkesplanar som omhandlar kulturmiljø. Regionalplan for kulturmiljø 2023-2035, Rogaland fylkeskommune, vart vedteken i fylkestinget 14.juni 2023.

Følgjande overordna målsetjingar for arbeidet med kulturmiljø i Rogaland skildra:

- 1) I Rogaland skal me ta vare på eit mangfald av kulturmiljø slik at spor frå heile historia om Rogaland, frå steinalder og fram til i dag, kan opplevast, brukast og undersøkast no og i framtida.
- 2) I Rogaland har me god kunnskap om kulturmiljøa våre og korleis dei bidrar til å gje eigenart og identitet til stader og folk.
- 3) I Rogaland nyttar med kulturarv og kulturmiljø til å skapa trivsel og tilhøyrse for lokalbefolkninga og unike opplevingar for tilreisande.

På lokalt nivå skisserer kommunane mål for forvaltning av kulturminne i *kommuneplanen* eller i ein *kulturmiljøplan*. Planområdet ligg i Stavanger kommune og Randaberg kommune. Stavanger kommune sin kulturmiljøplan vart vedtatt i kommunestyret 19/6.2023, mens Randaberg sin kulturminneplan vart vedteken i 2019. I utgreiinga er det teke omsyn til målsetjingar, prioriteringar, registreringar og verdivurderingar i desse planane.

4.3 METODIKK STATENS VEGVESEN HANDBOK V-712

Gjeldande rapport er ein oppdatering av KU for *Ny 50 (132) kV kraftleidning Stølaheia–Harestad–Nordbo samt ny Harestad transformatorstasjon. Fagtema kulturarv (2021)*. Den konsekvensutgreiinga vart gjort i samsvar med metodikk for vurdering av ikkje-prissette konsekvensar, skildra i Statens vegvesen handbok V-712 (2018). Den metoden er vidareført i denne utgreiinga. Metoden har tre steg. Første steget er å kartlegge, dele inn i delområde og verdivurdere kulturarvaspekt (kulturminne og kulturmiljø) innanfor plan- og influensområdet. Andre steget vurderer graden av *påverknad*, og tredje steget er *konsekvensvurderinga*. Vidare er retningslinjer i Riksantikvaren sine rettleiarar *Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar* (2003) og *Kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Plan- og bygningsloven* (2010), rettleiande i vurderingane som vert gjort.

VERDI

Kulturminnelova gjev ein vid definisjon på kva som er eit kulturminne og eit kulturmiljø. Dette tyder ikkje at alle kulturminne eller kulturmiljø kan eller skal vernast. Retningslinjene for forvaltninga av kulturminne går ut på at mangfaldet av kulturminne og kulturmiljø skal takast vare på, og at eit representativt utval skal prioriterast for vern. Grunngevinga for å ta vare på kulturminne og kulturmiljø er at dei har verdi som *kjelde til kunnskap*, som *grunnlag for oppleving*, og som *bruksressurs*.

På denne bakgrunnen vert det i konsekvensutgreiinga gjort ei *verdivurdering* av dei ulike delområda/kulturminna/kulturmiljøa. Denne verdivurderinga er gjort i samsvar med kriteria lista i tabellen henta frå Statens vegvesen handbok V-712 og Riksantikvaren sin rettleiar (2003). Verdien sett på eit delområde eller kulturmiljø er ein *gjennomsnittsverdi*, dette tyder ikkje at alle einskildminna i miljøet har denne verdien. Ein del med høg verdi kan såleis bli

gøymd i verdivurderinga og på temakartet, men vil komme for ein dag i påverknadsvurderinga (jf. under).

KM 1	VERDI	Oppleving >>>>	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
		Kunnskap >>>	-----	-----	-----	-----	-----
		Bruk >>			▲		

	Ubetydelig verdi	Noe verdi	Middels verdi	Stor verdi	Svært stor verdi
Kulturmiljønivå					
Kulturhistorisk betydning	Uten betydning	er alminnelig/lokalt vanlig	har lokal/regional betydning	har stor regional/nasjonal betydning	har stor nasjonal/internasjonal betydning
Arkitekturhistorisk betydning		bygningsmiljø som inneholder bygninger av begrenset arkitekturhistorisk betydning	bygningsmiljø som inneholder bygninger med arkitekturhistorisk betydning	helhetlig bygningsmiljø som inneholder bygninger med stor arkitekturhistorisk betydning	helhetlig bygningsmiljø som inneholder bygninger med særlig stor arkitekturhistorisk betydning
Betydning for kulturell eller etnisk gruppe		inneholder få elementer som kan knyttes til en kulturell/etnisk gruppe	inneholder flere elementer som er karakteristisk for en kulturell /etnisk gruppe	miljø som er karakteristisk for en kulturell/etnisk gruppe	helhetlig miljø som er karakteristisk for kulturell /etnisk gruppe og som er sjeldent/unikt
Historisk hendelse eller personer		er svakt knyttet til en lokal historisk hendelse/ person	er knyttet til en lokal historisk hendelse/ person	er knyttet til en regional historisk hendelse/ person	er knyttet til en nasjonal historisk hendelse/ person
Landskapsnivå					
Kulturhistoriske sammenhenger		ligger i en kontekst/sammenheng som er noe fragmentert	inngår i en kontekst/sammenheng	inngår i en helhetlig kontekst /sammenheng	inngår i en særlig helhetlig kontekst
Kulturhistorisk landskap		delvis ødelagt	som har lokal/regional betydning	som har stor regional/nasjonal betydning	sammenheng som har meget stor nasjonal/internasjonal betydning (er unikt)

Figur 1. Kriterium for verdivurdering, frå Statens vegvesen handbok V-712.

PÅVERKNAD

Påverknadsvurderingane er vurderingar av kor store negative eller positive endringar tiltaket vil medføre for dei einskilde delområda/kulturminna/kulturmiljøa. Påverknaden vert vurdert i høve til 0-alternativet, og rangert på ein trinnlaus skala frå øydelagt til stor forbetring, i samsvar med figuren under.

KM 1	PÅVERK	Sterkt forringet	Forringet	Noe forringet	Ubetydeleg endring	Forbetra
		-----	-----	-----	-----	-----

I vurderingane av påverknad har me lagt til grunn kriteria i figuren under, henta frå Statens vegvesen handbok V-712.

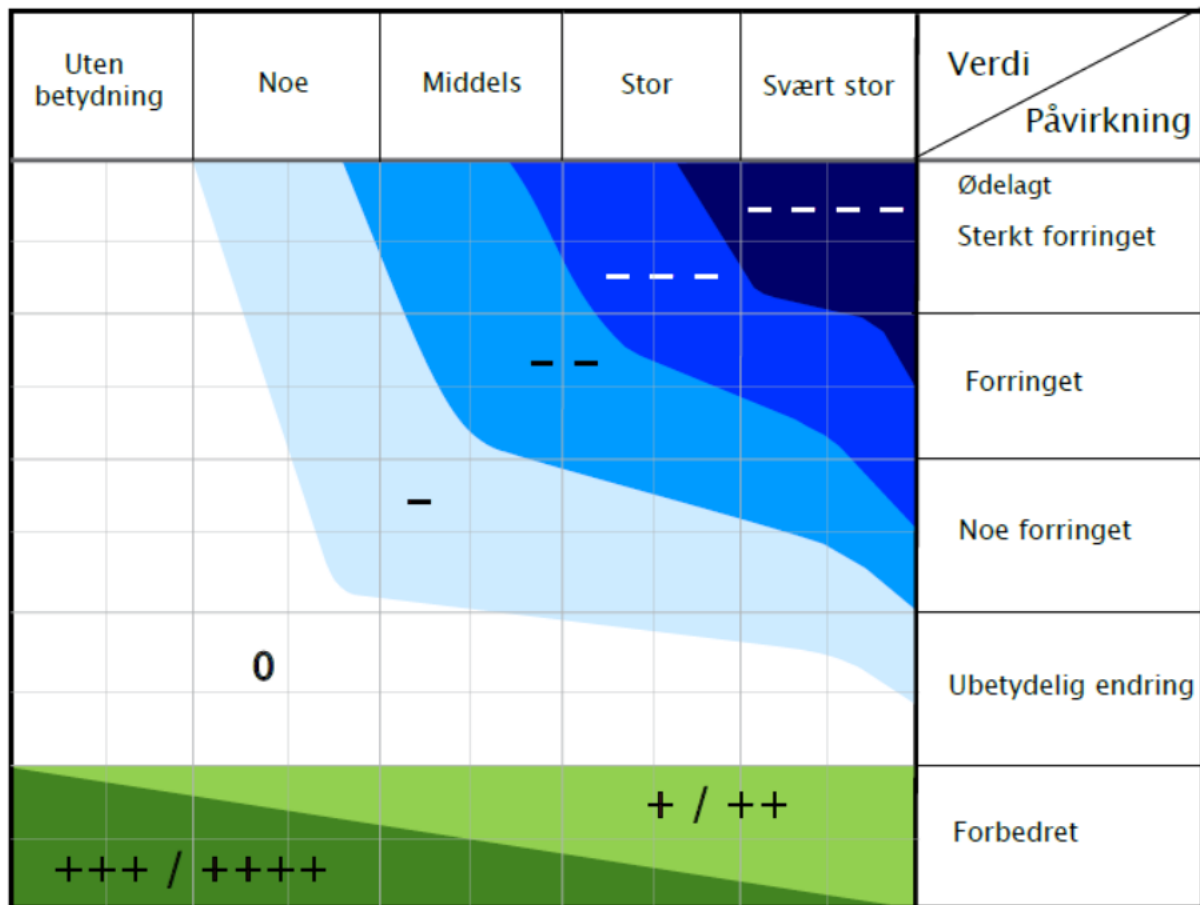
Påvirkning	Landskapsnivå	Kulturmiljønivå
Sterkt forringet	Splitter opp det kulturhistoriske landskapet på en slik måte at det sterkt reduserer lesbarheten og forståelsen av sammenhenger. Bidrar til å ødelegge eller sterkt redusere verdien til viktige kulturmiljø. Skaper barrierer.	Ødelegger hele eller størstedelen av kulturmiljøet. Ødelegger den viktigste (mest verdifulle) delen av miljøet. Bidrar til at miljøets funksjon blir ødelagt. Tap av svært viktige enkeltelement.
Forringet	Splitter opp det kulturhistoriske landskapet og reduserer lesbarheten. Reduserer verdien av de enkelte kulturmiljøene. Bidrar til reduserte sammenhenger.	Berører store deler av kulturmiljøet. Reduserer miljøets funksjon. Tap av viktige enkeltelement.
Noe forringet	Splitter opp det kulturhistoriske landskapet, men dette kan fortsatt fungere som ett landskap uten vesentlig tap av lesbarhet. Svekker sammenhenger og forbindelseslinjer.	Berører en mindre viktig del av kulturmiljøet. Tap av mindre viktige enkeltelement. Svekker sammenhengen.
Ingen/ubetydelig endring	Ingen påvirkning/ubetydelig endring.	Ingen påvirkning/ubetydelig endring.
Forbedret	Gjenoppretter sammenhenger der det har vært brudd og bedrer kontakten mellom kulturmiljøer. Bidrar til restaurering av viktige kulturmiljø og kulturhistoriske landskapselement. Reduserer eksisterende negativpåvirkning eller tar bort støy.	Bedrer tilstanden vesentlig ved at eksisterende negative inngrep tilbakeføres. Bidrar til restaurering av kulturmiljøer eller kulturminner. Reduserer påvirkning eller tar bort støy.

Figur 2. Kriterium for vurdering av omfang, frå Statens vegvesen handbok V-712.

Vurderinga av påverknad må ta omsyn til at ulike delar av eit kulturmiljø kan ha ulik verdi, og at delen som vert råka har ein *anna* verdi enn gjennomsnittsverdien. Dette vert gjort ved at påverknaden vert rekna som større dersom ein del med høg verdi vert råka på same måten som ein del med låg verdi. På denne måten kan ikkje einskildminne med høg verdi gøymast ved inkludering i vidare miljø med lågare verdi.

KONSEKVENSA

Siste steget i konsekvensutgreiinga er å stille verdien av eit kulturminne/-miljø opp mot påverknaden av endringar tiltaket vil føre med seg for dei einskilte kulturminna/-miljøa. Dette gjer me ved hjelp av "konsekvensvifta" i diagrammet under.

Figur 3. «Konsekvensvifta».

Konsekvensvifta viser korleis verdi og påverknad vert samanstilte for å vurdere konsekvens. Denne samanstillinga gjev resultat på ein skala frå sterkt forringa til forbetra konsekvens. Dei ulike kategoriane er illustrerte ved å bruke symbola "-" og "+".

Skala	Konsekvensgrad	Forklaring
----	4 minus (----)	Den mest alvorlige miljøskaden som kan oppnås for delområdet. Gjelder kun for delområder med stor eller svært stor verdi.
---	3 minus (---)	Alvorlig miljøskade for delområdet.
--	2 minus (- -)	Betydelig miljøskade for delområdet.
-	1 minus (-)	Noe miljøskade for delområdet.
0	Ingen/ubetydelig (0)	Ubetydelig miljøskade for delområdet.
+ / ++	1 pluss (+) 2 pluss (++)	Miljøgevinst for delområdet: Noe forbedring (+), betydelig miljøforbedring (++)
+++ / ++++	3 pluss (+++) 4 pluss (++++)	Benyttes i hovedsak der delområder med ubetydelig eller noe verdi får en svært stor verdiøkning som følge av tiltaket.

Figur 4. Oppsummering av konsekvensalternativ og tilhørende symbol.

Til sist skal konsekvensane for dei einiskilde delområda/kulturmiljøa samanfattast for kvart alternativ. Samanstilling av konsekvens vert framstilt i tabellform, med avveging, rangering og forklaring til rangering.

Skala	Trinn 2: Kriterier for fastsettelse av konsekvens for hvert alternativ
Kritisk negativ konsekvens	Svært stor miljøskade for temaet, gjerne i form av store samlede virkninger. Stor andel av strekning har særlig høy konfliktgrad. Vanligvis flere delområder med konsekvensgrad 4 minus (- - -). Brukes unntaksvis
Svært stor negativ konsekvens	Stor miljøskade for temaet, gjerne i form av store samlede virkninger. Vanligvis har stor andel av strekningen høy konfliktgrad. Det finnes delområder med konsekvensgrad 4 minus (- - -), og typisk vil det være flere/mange områder med tre minus (- - -).
Stor negativ konsekvens	Flere alvorlige konfliktpunkter for temaet. Typisk vil flere delområder ha konsekvensgrad 3 minus (- - -).
Middels negativ konsekvens	Delområder med konsekvensgrad 2 minus (- -) dominerer. Høyere konsekvensgrader forekommer ikke eller er underordnede.
Noe negativ konsekvens	Liten andel av strekning med konflikter. Delområder har lave konsekvensgrader, typisk vil konsekvensgrad 1 minus (-), dominere. Høyere konsekvensgrader forekommer ikke eller er underordnede.
Ubetydelig konsekvens	Alternativet vil ikke medføre vesentlig endring fra referansesituasjonen (referansealternativet). Det er få konflikter og ingen konflikter med høye konsekvensgrader.
Positiv konsekvens	I sum er alternativet en forbedring for temaet. Delområder med positiv konsekvensgrad finnes. Kun ett eller få delområder med lave negative konsekvensgrader, og disse oppveies klart av delområder med positiv konsekvensgrad.
Stor positiv konsekvens	Stor forbedring for temaet. Mange eller særlig store/viktige delområder med positiv konsekvensgrad. Kun ett eller få delområder med lave negative konsekvensgrader, og disse oppveies klart av delområder med positiv konsekvensgrad.

Figur 5. Kriterium for fastsettning av konsekvens for kvart alternativ.

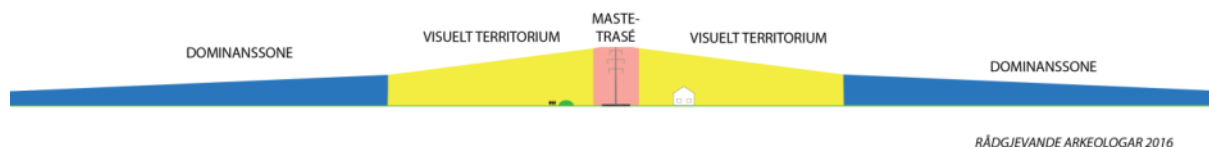
4.4 DEFINISJON AV PLAN- OG INFLUENSOMRÅDE

Definisjon av omgrepa **planområde** og **influensområde**:

- Planområdet er alle dei område som vert direkte råka av arealbeslag av den planlagde utbygginga.
- Influensområdet er areal utanfor det definerte planområdet, men som likevel vert påverka av tiltaket, til dømes gjennom visuell innverknad (sjå kap 4.5 for særskilde vurderingar knytt til kraftliner).

4.5 METODIKK FOR KONSEKVENSVURDERING AV KRAFTLEIDNINGAR

Særskilt viktig i analyse av verknader av kraftleidningar er å skilje mellom direkte og indirekte (visuelle) verknader, og verknader i anleggsfasen versus driftsfasen. Kraftleidningar tek opp relativt lite jordareal i driftsfasen. Den store høgda på mastene i sentralnettet og regionalnetta, gjer til at det er trong for tilretteleggingar i form av anleggsvegar i anleggsfasen (transport og montering). Høgda gjer og til at dei er synlege på lang avstand, og er visuelt dominerande på kortare avstandar.

Figur 6. Teoretiske avstandsmål for direkte og indirekte påverknad på kulturminne frå kraftleidning/-mast.

Mastene har eit fotavtrykk eller sokkel på kring 8-15m vidde, avhengig av høgd og mastetype. Alternativa inneheld ikkje forslag til plassering av mastene, og me lyt ta høgde for plassering av mastene langs heile traséen. Dette beltet på 15m breidde kallar me **mastetraséen**.

Me reknar eit **visuelt territorium**, der mastene okkuperer omgjevnadane, til 3 gongar høgda av mastene. Høgde og type master er ikkje avklart, og me brukar difor eit overslag på 75m på kvar side av traséen. Videre reknar me ei nærverknadssone eller **visuell dominanssone** på 8-10 gonger mastehøgda, her sett til 200m på kvar side av trasélina. I dette beltet må ein også rekne med fare for direkte, fysiske øydeleggingar i anleggsfasen (Lindblom & Jerpåsen 2009).

Influenssona definerer me generelt som identisk med dominanssona. Innanfor dette beltet på 400m vil me ta med og vurdere alle kjende kulturminne og kulturmiljø. I særlege tilfelle med kulturmiljø av høg verdi, og/eller særlege topografiske forhold, kan det gjerast vurdering også utanfor dominanssona, altså at influenssona vert utvida. Om særskilt viktige kulturmiljø blir råka vil det bli vurdert å lage visualiseringar av tiltaket.

4.6 DATAGRUNNLAG

Utgreiinga samanfatar offentleg tilgjengeleg informasjon om kjende kulturminne i plan- og influensområdet. Oppdater

Askeladden	Riksantikvaren sin landsomfattande fornminnedatabase. I omtale av kjende automatisk freda kulturminne refererer me til denne databasen med "ASK ID".
SEFRAK	Landsomfattande register over bygningar eldre enn 1900 og andre faste kulturminne yngre enn 1537 (Rogaland fylkeskommune sin reviderte versjon via Temakart Rogaland).
UNIMUS	Landsdelsmusea sine databasar over lause kulturminne (gjenstandar) integrerte i felles søkemotor (www.unimus.no).
Landsverneplanar	Landsverneplanar for kulturminne i dei statlege sektorane.
Regionale planar	Rogaland fylkeskommune 2023: Regionalplan for kulturmiljø 2023-2035. Vedtatt i fylkestinget 14.juni 2023.
Kulturminneplanar	Randaberg kommune Kommunedelplan for kulturminner 2018-2030. Stavangers kulturmiljøplan. Digital versjon august 2023
Lokalhistorisk litteratur	Bygdebøker mm.
Arkeologisk faglitteratur	Oversiktsverk, spesiallitteratur, registreringsrapporter mm.

Vidare har internetbaserte ortofoto, eldre og nye kart vore nytta, særskilt kartverktøyet til Rogaland fylkeskommune «Temakart Rogaland». Når det gjeld SEFRAK er det vesentleg å understreke at *det er registeret revidert av kulturavdelinga ved fylkeskommunen som er brukt*, ikkje det opphavlege tilgjengeleg via Askeladden, Miljøstatus m.fl. Det er ikkje tale om nye objekt, men revisjon med vurdering i nye verneklassar. I våre temakart har me brukt dei same

fargekodane som Temaart Rogaland, men trekantsymbol som i det landsdekkande registeret, i staden for sirkelsymbol som i Temakart Rogaland.

Eit vesentleg moment i dette arbeidet har vore å skilje vekk objekt og miljø som har endra status etter siste oppdatering i Askeladden og SEFRAK. For objekt i Askeladden gjeld dette i stor grad objekt som står registrert som synlege på overflata i Askeladden, men som i dag faktisk er planert og overdyrka og ikkje lenger synlege. For SEFRAK gjeld dette at objekt er fjerna. Slike, saman med objekt som i Askeladden er registrert som fjerna, er ikkje tekne ut av kartgrunnlaget, men er samla i eigne tabellar til sist i gjennomgangen av kvart av dei fire delområda.

Synfaring av plan- og influensområdet vart gjort i veke 15 i 2019. Under synfarringsperioden var det sol og opphaldsvêr. Tilhøva vart vurdert som forsvarlege i høve til føremålet med utgreiinga. Med unntak av ASK 288205 (den 16.11.23), er det ikkje gjort ny synfaring i samband med dette prosjektet.

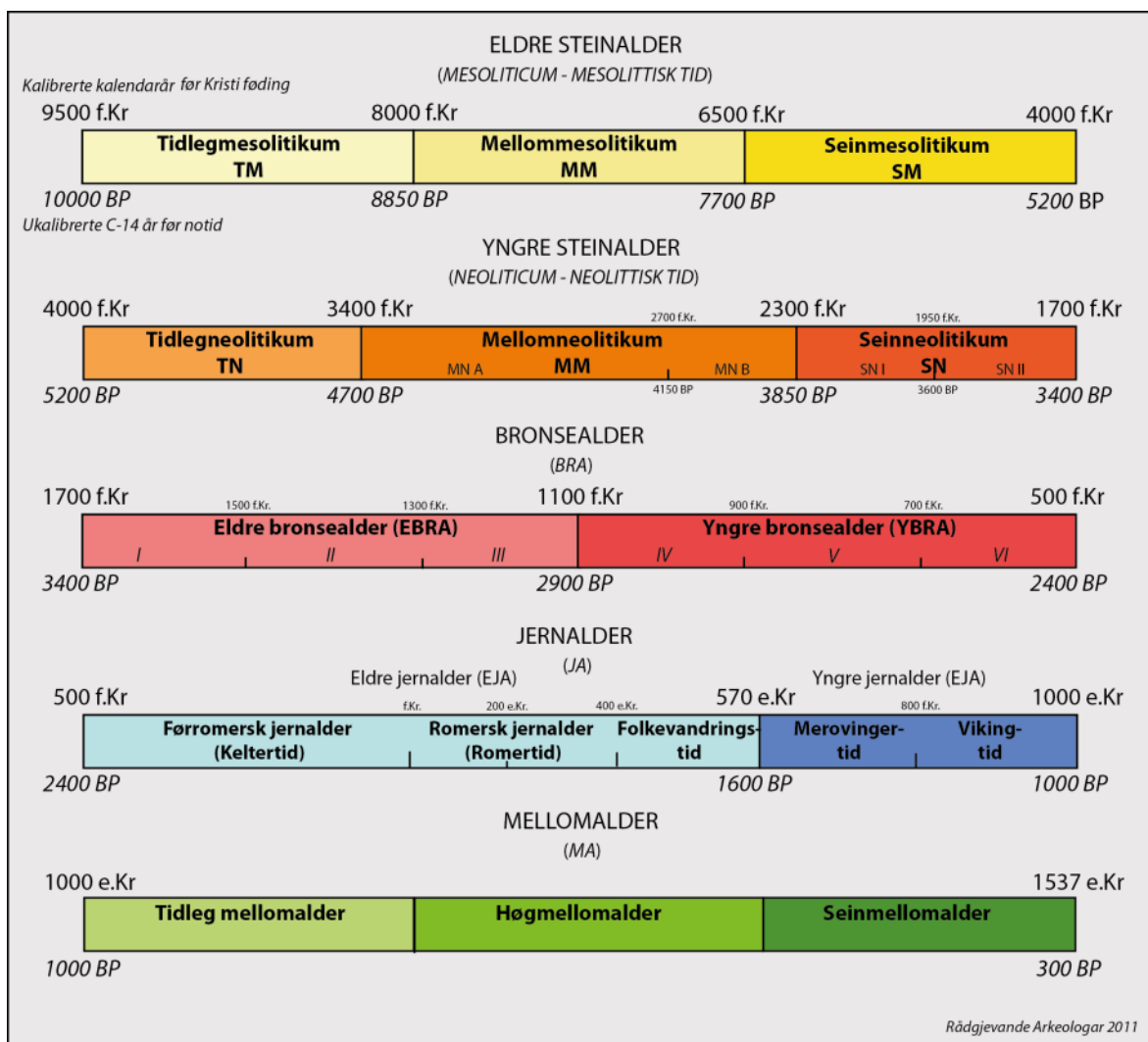
5. OMRÅDESKILDRING

Det er omsøkt ulike alternativ for plassering av ny line frå Krossberg, Stavanger kommune, via Harestad, Randaberg kommune og vidare over Bru, Mosterøy og Norbø i Rennesøy kommune. Denne rapporten tek føre seg strekninga Krossberg–Harestad. I Stavanger og Randaberg ligg traseane og ny transformatorstasjon innanfor slettelandskapet på Låg-Jæren. Det er eit ope og vidt slettelandskap som strekkjer seg heilt ut til havet og utgjer den største låglandssletta i landet. Området er prega av moderne jordbrukslandskap og dei tradisjonelle kulturmarkstypene som lynghei, myr og utmark finst i dag berre som små isolerte smålapper. Landskapet rommar lite variasjon, men både steingardar, bebyggelse og trevegetasjon gjev stor visuell effekt.

6. KULTURHISTORISK UTVIKLING

6.1 ELDRE TID

Då isen smelta etter siste istid vart det sett i gang eit innfløkt samspel mellom hav og land. Til den isfrie kysten kom så planter, dyr og dei første menneska. Den tunge breen hadde pressa ned landet, og utan denne børa byrja landet å heve seg. Samstundes gjorde alt smeltevatnet til at havnivået steig. Ei kartlegging av denne prosessen, dvs. kor høgt stranda låg til ei kvar tid, i ulike område, er avgjerande for at ein har klart å finne buplassane til menneska i steinalderen. Desse livnærte seg som jegerar og fiskarar og var nær knytte til strandsona. Fangstbuplassar er også å finne i høgfjellet.

Figur 7. Tidslinje: dei vanlegaste periodenamna, forkortingar og tidfesting i vanlege kalenderår og C-14 år.

Sjølv om menneska heldt fram med jakt og fiske fram i moderne tid, skjedde det eit sentralt skifte i økonomisk tilpassing i slutten av steinalderen. Då jordbruket fekk sitt gjennombrøt kring 2000 f.Kr., med større og meir solide hus, husdyr, åkrar, og gjerde, vart folk meir stadbundne enn før, og no bundne til dei gode jordbruksområda heller enn til stranda. Overgangen til jordbruk førte med seg ei lang rekkje nye kulturminnekategoriar, mange av dei lokaliserte til historisk innmark. I bronsealderen vart jordbruket sterkare fundamentert og samfunna synest å verte meir komplekse med varehandel over lange avstandar,

metallteknologi og ulik maktfordeling – noko som viser seg i dei store og prangande gravhaugane og gravrøysane frå denne perioden. Sjølv om ein kjenner få rike graver frå fyrste halvdel av eldre jernalder, veit me i dag at dette var ein ekspansjonsfase i jordbruk og busetjing som heldt fram utan opphald frå yngre bronsealder. Frå siste halvdel av den eldre jernalderen kjenner ein til ei mengd gravfunn, og ei rekkje gardsanlegg som sidan har lege øyde. Her står Jæren i ei særstilling med ei stor mengd gardsanlegg der hustufter, geilar og gjerde framleis er synlege på overflata i dag.

Rike gravfunn og skattefunn, i tillegg til skriftlege kjelder, kastar lys over den yngre jernalderen med vikingtid. Gardsanlegg er tvert om sær sjeldsynte, truleg fordi ein har hatt kontinuitet i tun frå yngre jernalder gjennom mellomalder og inn i nyare tid. Dette vil seie at husa og tuna frå vikingtid og mellomalder ligg i tunet til den historiske garden, og er slik ofte øydelagde. Med mellomalderen forsvinn dei heidenske gravrituala, og med dei ein viktig arkeologisk kjeldekategori. Mellomalderen utanfor mellomalderbyane og kyrkjestadane er dårleg kjend gjennom arkeologiske kjelder. Folkeauken som prega yngre jernalder heldt fram i mellomalderen, men frå omlag 1300 er det fleire teikn til stagnasjon og tilbakegang. Dette altså før den store krisa med Svartedauden frå 1349 og stadige pestutbrot framover. Pestane førte til eit hundreår med dramatisk nedgang i folketalet. Sjølv om pestane ikkje forsvann heilt før kring 1650, byrja folketalet å stige att noko før 1500. På denne tida låg mange gardar øyde, og nokre vart aldri tekne opp att. I røynda rudde også krisa grunnen for den rivande utviklinga på 1500-talet: jord var billeg og rikeleg og adelen var sterkt svekka.

I tidleg mellomalder, nokre stader kanskje i løpet av vikingtid, endra hus og tun seg: heller enn eitt stort og langt hus, bygde ein mange mindre hus med ulike funksjonar. Ei mogleg årsak var at lafteteknikken kom til, iallfall i våningshusa, og bruk av tømmer gjorde det like greitt å byggje fleire små hus som eitt stort. Våningshuset, eller stova, var typisk tømra, utan glas og med åre eller røykomn, og utan himling i taket, med ei ljore for røyk og lys i taket.

Allereie i vikingtid vart det knapt med jord på Vestlandet. Frå omlag 1150 vart bønder flest leiglendingar hjå dei store jordeigarane kyrkja, kloster og adel. Parallelt med dette vart trælehaldet avvikla. Utover i mellomalderen vart stadig fleire gardar delte opp i stadig fleire bruk. Desse brukarane hadde oftast husa samla i eit felles tun. På gardar med mange bruk fekk ein då det ein kallar *klyngetun*. Deling av einbølte gardar i fleire bruk, førte også til oppdeling av åkrar, bøar og beite, det ein kallar *teigblanding*. Teigblandinga hadde også negative sider som vart betre synleg etterkvart som fenomenet auka. Reiskapane på garden var i stor grad dei same som i yngre jernalder. Ei viktig nyvinning var vasskverna, men det er vanskeleg å vite i kva grad denne fanst utanfor byane, kloster og storgardane. Frå kvernsteinsbrota veit me at produksjonen av handkverner heldt fram for fullt gjennom mellomalderen. Dei eldste skriftlege kjeldene er for mange bygder av lite verdi, og arkeologiske granskingar av gardstun og hus frå mellomalder er sær sjeldsynte - resultatet vert difor at bygdene fell mellom to stolar i denne perioden.

6.2 NYARE TID

1537 fungerer som ei praktisk grense i kulturminneforvaltinga. Objekt eldre enn 1537 er automatisk freda. For ståande bygg er denne grensa 1649. Nyare tid er tvillaust den bolken med dei raskaste og mest gjennomgripande endringane - materielt og samfunnsmessig. Eit vesentleg bakteppe er den store folkeauken: 1500-talet var ein vekstperiode og henta inn og passerte folketalet frå før Svartedauden. Slutten av 1600-talet bar med seg stagnasjon og nedgang, medan 1700-talet vart ei betring att. Trass i kriseår tidleg på 1800-talet ser ein i dette hundreåret ein eksplosjon i folketalet, ei dobling frå ein million til to, i tillegg til at nesten ein million utvandra til Amerika.

Den industrielle revolusjonen og det store hamskiftet i jordbruket kan setjast som skiljeveggar mellom det gamle og det nye. Mange stader gjorde ikkje maskinene inntog i sjølve jordbruket før etter siste krigen. I tillegg handla ikkje desse prosessane berre om maskiner og teknologi, dei var også vovne inn i vidare kulturelle, sosiale, politiske og åndelege skifte. I denne samanhengen er fokuset på dei materielle spora som vart sette.

Eitt er at gamle kategoriar vart gjorde i nytt formspråk - våningshusa, uthusa, sjøhusa, kyrkjene, båtane, vart bygde annleis. Folkeauken førte med seg framveksten av husmannsvesenet som nådde eit maksimum kring 1850, og var avvikla kring 1900. Husmannsvesenet førte mellom anna med seg spor av gardsdrift i randsonene kring dei gamle gardane. Den store eigedomsutskiftinga var ein sentral del av hamskiftet, og denne førte mellom anna til ei endring i plassering av hus og tun - gardane med mange bruk hadde hatt felles tun som kunne få nærast landsbypreg. Desse vart no splitta opp med eigne hus på eigne tun med eigne teigar samla kring. Mellom dei første store tekniske nyvinningane på bygdene var oppgangssaga. Men saga plank og bord var framleis dyrt, og det meste av sagbruksproduksjonen vart eksportert. På skogfattige Jæren var material kostbart og flytting av hus og oppattbruk av material var vanleg. Ein reknar at det særmerkte *jærhuset* oppsto på 1600-talet, og tok opp i seg nye drag kring 1800, samtidig som *midtgangshuset* breidde om seg.

Eit anna moment er at det kjem nye kategoriar med nye funksjonar. Når det gjeld bygningar er slike som er meinte for nye typar fellesskap viktige. Den nye tida er nettopp prega av framvekst av nye fellesskap: misjonsrørsla, fråhaldsrørsla, målrørsla, lese- og samtalelag og ungdomslag. Og ein ukjend filosof skal ha sagt at: "hus byggjer lag" – ei fellesnemning for desse bygningane er gjerne *foreiningshus*. Eit anna kollektiv som kom til var skulen og skuleklassane. Etter Fastskulelova frå 1860 skulle alle norske born i skule, og skulen skulle i regelen vere ein fastskule og ikkje ein omgangsskule. Og med det sprang ein ny markant bygningstype opp i bygdene: *skulehuset*.

Andre verdskrigen med tysk okkupasjon av Noreg 1940-45 sette merke på Jæren - i einskildminne og folkeminne, og i landskapet. Båtar, hus og radioar vart kverrsatte av okkupasjonsmakta, sjøfolk vart liggande ute heile krigen, matvarer vart rasjonerte, og nokre miste livet. Det som i særleg grad bringa okkupasjonen tett på folket på Jæren var etableringa av tyske festningsverk. Krigsminne i form av festningsverk er monumentale og godt synlege kulturminne. Dei er særleg pedagogiske i at føremålet oftast kan lesast og skjønast på staden: kanonstillingar plasserte i terrenget slik at ein kan rette eld mot trafikk langs kommunikasjonsårer. Dei var, og er framleis, kontroversielle med emne som: lokal bistand til

arbeid på festningane og norske jenter som heldt seg med tyske soldatar på festningane. Festningsverka er eit viktig kompliment til andre kjelder og anna kunnskap om andre verdskrigen. Det må også understreast at krigsminne er av særleg nasjonal og internasjonal interesse. Forsvarsverket på Jæren var del av Festung Norwegen, og slik ein del av Atlantikwall (Atlantehavsvollen) som strakte seg frå Nordkapp til Biscaya. Det er ei sterkt aukande interesse for festningsverka i Noreg og i Europa, som viser seg i ei rekkje nye forskning- og dokumentasjonsprosjekt.

6.3 KULTURMINNE I ROGALAND – SÆRDRAG, PRIORITERINGAR OG UTFORDRINGAR

ELDRE JERNALDERS ØYDEGARDSANLEGG

I periodar av fortida med stor folkevekst spreidde busetjinga seg ut forbi dei beste jordbruksområda. Når det så skjedde ein nedgang i folketalet, eventuelt endringar i driftsformer eller organisasjon av drifta, kunne tidlegare gardsbruk bli liggjande øyde – såkalla *øydegardar*. Slike kjenner me frå folkevandringstida kring 500 e.Kr., frå høgmellomalderen før Svartedauden, og også frå seinare periodar. Særmerkt for Rogaland er den store mengda øydegardsanlegg synlege på overflata frå folkevandringstid. Dei ligg typisk i mark seinare nytta berre som beitemark.

Øydegardsanlegga frå eldre jernalder omfattar typisk eit tun med ei eller fleire *hustufter*. Dette har vore langhus med steinmurar langs veggane, og takberande stolpar innanfor. Frå hustuftene leiar ei fegate eller *geil* gjennom innmarka med åkrar til grensa mot utmarka. Dette er to låge, parallelle steingard. På innmarka kring husa ligg typisk *gravhaugar* eller *gravrøyser* og åkrar. Opparbeiding av åkrane førte med seg *rydningsrøyser* i kasteavstand. Pløying av åkrane i hellande terreng førte til *åkerreiner*, knekkar i terrenget av oppsamla jord frå pløyinga. Rundt innmarka, gjerne i tilknytning til geilen, går system av steingard, såkalla *gardfar*. Ullandhaug utanfor Stavanger er eit døme på eit slikt anlegg som vart arkeologisk granska og seinare rekonstruert.

Desse anlegga, særskilt dei som ligg i beitelandskap med autentisk preg, med alle dei sentrale kategoriane representert (hustuft, gravminne, geil, rydningsrøys og åkerrein), har høg opplevingsverdi og høg kunnskapsverdi. Særskilt lokalitetar som truleg har lege i utkanten eller eit stykke frå tunområdet, med berre rydningsrøysar og eller gardfar, står i stor fare for å forsvinne på grunn av nydyrking.

STAKKTUFTER/ALVEDANS

Ei *stakktuft*, også kalla *alvedans*, er spor etter ein særmerkt praksis for lagring av fôr, i form av gras eller lyng, utandørs. Tufta er skapt ved at det er grave ei grøft til drenering rundt ein firkanta eller rund tomt der gras eller lyng vart sett i ein stabel eller stakk.

Slike grøfta lagringsplassar for gras eller lyng var i vanlig bruk i Rogaland (mest Jæren) frå yngre jernalder til rundt 1830. Stakktufter var også i sporadisk bruk fram til 1970-talet (Lillehammer 2005: 218; Bang Andersen 2005). For mange kulturminnekategoriar kan det finnast intakte restar av kulturminnet under overflata, dersom nydyrking/pløying ikkje har gått for djupt. Med dagens standardmetodar for arkeologisk gransking er kunnskapsverdien i stakktufter å rekne som låg. Mellom anna er dei vanskelege å tidfeste. Sidan ein reknar

brukstida frå om lag 800 til 1830, 1000 år, må truleg også ein viss del av dei vere yngre enn 1537, og difor ikkje automatisk freda.

Stakktuftene er eit særmerkt drag ved det jærské beitelandskapet. Dei er, saman med rydningsrøysene, i dag særleg truga av nydyrking.

JÆRHUSET OG MIDTGANGSHUSET

Jærhuset representerer ein særmerkt byggjeskikk på Jæren med røter tilbake til det førhistoriske langhuset. Jærhuset slik me kjenner det i dag, og i fylgje dei fleste definisjonar, tok form på 1600-talet. Dei eldste hadde truleg bakvegg og gavlveggar bygde i stein. Mellom murane og reisverket i tre vart det danna kaldare rom, såkalla *skutar* eller *svaler*. Desse romma vart nytta som lager for torv, ved og anna. Den trebygde kjernen av huset hadde ein eller to lafta kassar eller rom. Jærhus etter ein slik streng definisjon finst det berre att eitt døme på, husmannsplassen Træet i Time. Betre økonomi, påverknad frå byarkitektur, og betre tilgang til materialar, førte til endringar mot det Jærhuset me kjenner best i dag. Ein vidare definisjon som vart nytta i Jærhusprosjektet, definerer Jærhuset som (Måseidvåg 2002):

- Eit ganske lågt hus
- Det har skutar og/eller svaler – halvkalde eller kalde rom utanfor den tømra kjernen
- Det er i hovudsak bygd før 1900

Skutane og svalene skil Jærhuset frå *midtgangshuset*, men mange jærhus er *også* midtgangsbus. Midtgangsplanen, med ein gang og kjøkken i midtaksen med ei stove på kvar side, eventuelt også med kammers bak kvar av stovene, er eit sær vanleg bygningsplan over store delar av landet. Dette var ein byggjeskikk som breidde om seg på 1800-talet, og bak midtgangsplanet låg ei samanbygging av stova og eit av dei tidlegare uthusa, *bua*. Bua kom til å danne ei av dei to stovene på kvar side av midtgangen.

I kulturminnevernet i Rogaland har tradisjonelt jærhuset hatt høgare verneverdi enn midtgangsbus – det siste rekna som yngre, med mindre regionalt særpreg, og mindre autentisk. I dag er også midtgangsbus frå 1800-talet i ferd med å forsvinne på Jæren, og det er naudsynt å oppjustere verneverdien til desse.

7. KULTURMILJØ OG VERDIVURDERING

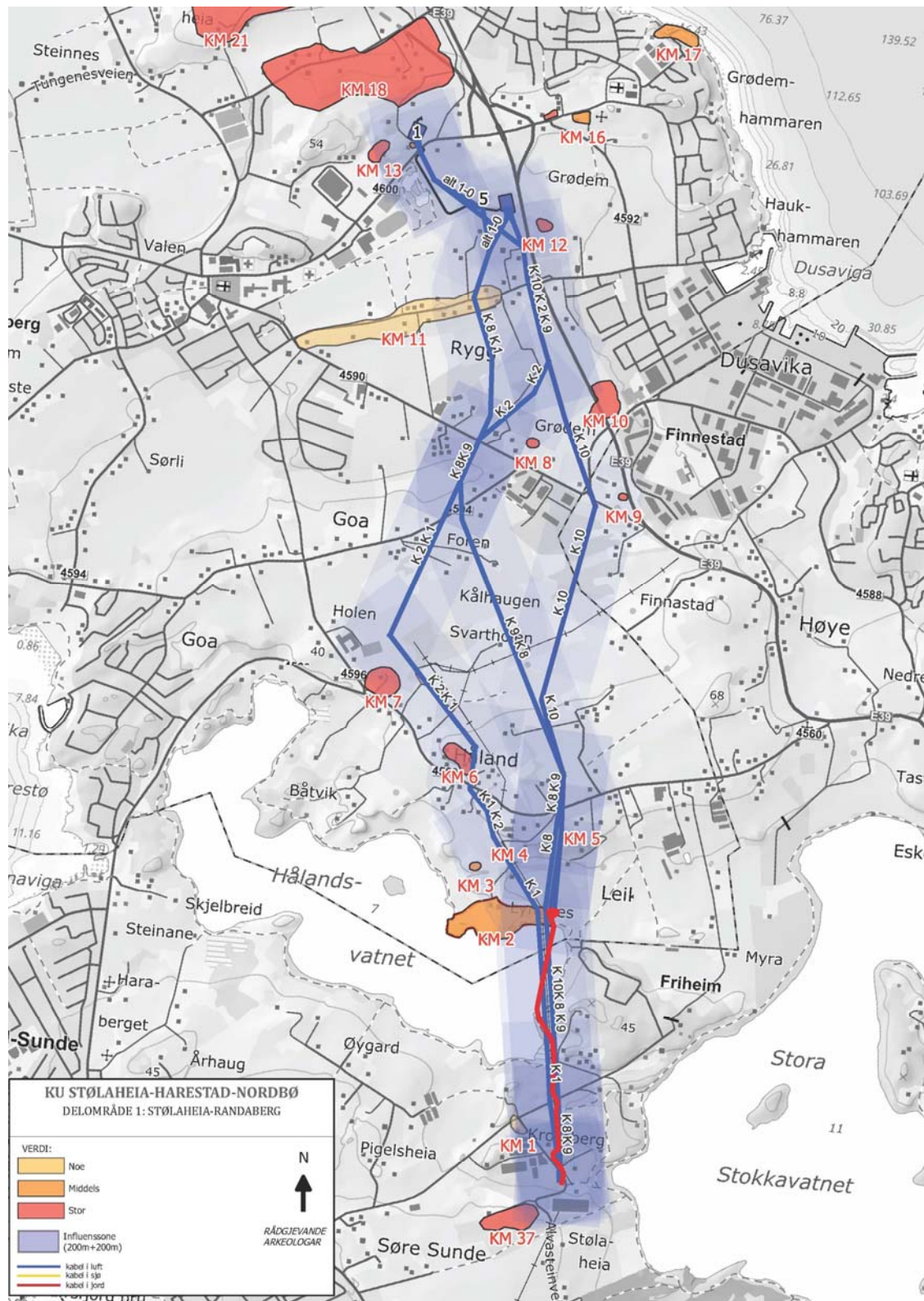
Me reknar influenssona som tilsvarande *nærverknadssona* eller den *visuelle dominanssona*. Denne er sett til 200m på kvar side av traséen (sjå kap. 4.5). Mange av kulturmiljøa har delar som ligg både innanfor og utanfor influenssona. Kulturmiljøa er definerte i temakarta, her framgår også alle enkeltminne, også utanfor influenssona. I tabellane og verdivurderinga nedanfor vert det fokusert på enkeltminna *innanfor* influenssona.

Skildring av kulturmiljø er hovudsakleg henta frå fagrapporten frå 2021. Kunnskapsgrunnlaget er sjekka og oppdatert, men det er ikkje vesentlege endringar som påverkar avgrensing av kulturmiljø eller verdivurdering frå 2021. Kartgrunnlaget er oppdatert.

Det er likevel nokre endringar i denne rapporten jf. rapport frå 2021. På Krossberg vart det i 2022 registrert ein automatisk freda lokalitet, ASK 288205. Denne er tatt inn rapporten og er omhandla i KM 37. Vidare er steingardar tatt med som et eige kulturmiljø, KM 36.

Sidan kunnskapsgrunnlaget har endra seg lite sidan 2021, er det ikkje vurdert behov for ny synfaring i heile utgreiingsområdet, men ASK 288205 (KM 37) vart synfart den 16.11.2023.

7.1 DELSTREKNING KROSSBERG-HARESTAD

Figur 8. Oversynskart, delstrekning Krossberg –Harestad.

KM 36

I Randaberg kommune er det utarbeidd eit eige kart over steingardar i kommunen, desse er overførte til våre verdi- og registreringskart. I den delen av utgreiingsområdet som er i Stavanger kommune er det ikkje gjort ei fullstendig registrering av steingardar, men dei mest markerte er synt på verdi- og registreringskartet. Dette er gjort på grunnlag av gamle ØK-kart, samt eldre og nyare ortofoto.

Bruk av stein som byggjemateriale har lange tradisjonar og dei eldste steingardane ein kjenner til går tilbake til eldre jernalder. Då isen trakk seg tilbake etter siste istid låg det att mykje stein i Randaberg, så vel som resten av Jæren. Etter kvart som det vart rydda og dyrka jord, vart steinane lødd i steingardar som grenser mellom eigedomar og som gjerde mellom inn- og utmark. I 1821 kom den første lova om utskifting og mange små åkerlappar og teigar vart slegne saman til større einingar i tida etterpå. Steingardar vart oppførde for å markere nye eigedomsgrenser, men også for å verne innmark og dyrkingsareal. Dei fleste innmarksgjerda ein ser i dag, er frå tida etter 1821.

I Randaberg er steingardane stort sett enkle og lødde, med nokon få eksempel på doble steingardar (Randaberg kommune 2018:12). Plan- og influensområdet er prega av fulldyrka landbruksareal der maskinell og effektiv drift er dominerande. Landskapet er vidt, ope og bølgjande med steingardar som er eit karakteristisk og godt synleg element i landskapet. Steingardane er i varierende stand.

KM 36	VERDI	Oppleving >>	Utan betydning				
		Kunnskap >>	Noko				
		Bruk >	Middels				
			Stor				
			Svært stor				

Figur 9. Jordkabel alternativ, K10, vil krysse steingarden som markerer grensa mellom gnr.40/59 og 1022 i Stavanger kommune, like ovanfor eksisterande mast. Mot nordaust.

KM 37

Kulturmiljøet omfattar ASK 288205, eit røysfelt, truleg frå jernalder.

Lokaliteten, som ligg i tett, planta skog, består av 28 røysar, der dei fleste har ei rund eller oval form. Nokre av røysene har eit søkk i midten, dette kan vere spor etter gravkammer. Storleiken på røysene er varierande, dei fleste er mellom 3 og 5 m i diameter, nokre er større. Lokaliteten er automatisk freda og med synlege enkeltminne, dette gjev høg kunnskaps- og opplevingsverdi.

KM 37	VERDI	Utan betydning					Noko		Middels		Stor		Svært stor	
		Oppleving >>>	Kunnskap >>>	Bruk >										

Enkeltminne ID		KULTURMILJØ 37			Verne-status	
ASK ID	288205		Arkeologisk minne	Røysfelt	Automatisk freda	
«Beskrivelse Ved registrering av området i 2022 dukket det opp 28 røysar. Det er trolig snakk om et større røysfelt som kan stamme fra jernalder. Majoriteten har en rund eller oval form, men det skal ikke utelukkes at noen har en mer kvadratisk form, men dette er vanskelig å få klarhet i på grunn av vegetasjon. Et par av røysene har et søkk i midten, dette kan være kollapset gravkammer eller spor av plyndring. Noen av røysene ser ut til å ha masser kastet ut. Generelt er røysene 10-20 cm høye, med noen unntak på opptil 40-50 cm. Størrelsen er noe varierende, men de runde har som regel en diameter på 3-5 meter, men noen unntak der det kan være snakk om 6-7 meter. De ovale røysene er 4-5 meter i lengde, med en bredde på 2-4 meter, her er det også noen unntak, med opptil 8 meter i lengde og 6-7 meter i bredde. Det skal ikke sees bort i fra at det finnes flere røysar i området, da terrenget er kupert, og tidvis vanskelig å registrere i.»						

Figur 10. ASK 288205, røysene er vanskelege å sjå på grunn av mykje vegetasjon.

KM 1

Kulturmiljøet omfattar våningshus på gbnr. 40/1022, samt kopi av steinkross i krysset mellom Alvasteinen og Krossbergveien. Kulturmiljøet ligg innanfor grensene til øydegarden Austrheim. Austrheim er nemnd i skriftlege kjelder tilbake til 1347, men vart truleg lagt aude under Svartedauden. Utpå 1600-talet vert Austrheim nemnd i skriftlege kjelder som øydegard under Søre Sunde, gnr. 40 (Refheim 1981:32).

Våningshuset på gbnr. 40/1022, SEFRAX 11032507001, er bygd på slutten av 1800-talet, men modernisert fleire gonger i seinare tid. Tunet ligg i moderne jordbrukslandskap med fleire større veksthus.

I 1920 vart det funne restar etter ein steinkross ved Hålandsvatnet, den vart funne om lag 100 m frå dei to fjellknausane kalla «Krossbergjø». Kor krossen opphavleg var plassert veit ein ikkje, men stadnamnet kan indikere at det er ved eit av dei to Krossberga (Birkeli 1973:156). I 2000 stod Madla historielag for oppsetting av eit nytt steinkross på Krossberg. Like ved vart eit bronserelieff plassert, det syner dei ni attverande, originale steinkorsa i Rogaland (<https://norge.sandalsand.net/middelalderske-steinkors-i-rogaland>). Restane etter den originale krossen er oppbevart på Stavanger Museum. På Krossberg var også eit felt med røyser, ASK 54257. Dei største røysene var 4-5 m i diameter og 0,3 m høge. Desse vart fjerna på 1960-talet.

KM 1	VERDI	Utan betydning Noko Middels Stor Svært stor				
		Oppleving >	-----	-----	-----	-----
		Kunnskap >	-----	-----	-----	-----
		Bruk >	-----	-----	-----	-----

Enkeltminne ID		KULTURMILJØ 1			Verne- status	
SEFRAK ID	110325070 01	Våningshus, Krossbergveien 79				Datering: 184, 1800-tallet, 4. kvartal. Modernisert ca 1970 og i 1990, da både innvendig og utvendig. Påbygg 1991. Samanbygd med garasje mot sv (BraArkiv).
S 1		Kopi Steinkross			Ikkje verna	

Figur 11. Kopi av steinkross og bronserelieff som syner dei 9 originale, attverande, krossane i Rogaland. Mot nordvest.

Figur 12. SEFRAK 11032507001. Mot nordvest.

KM 2

Lyngnes var husmannsplass under garden Leikvoll, gnr. 63. Plassen vart teken opp i 1812 og hadde rett til å halde både hest og kyr, den hadde fiskerett og rett til å skjære torv og myr. I 1835 vart plassen eige bruk og fekk bruk nr. 7 (Lindanger 1984:412-413).

Grensene til kulturmiljøet samsvarer med området som er merka under «Nasjonal registrering av kulturlandskap», middels prioritert. Det vert skildra på følgjande vis: «sørvendt storfebeite ned mot Hålandsvatnet, grasdominert med hasselskog, eikeskog, furuskog og relativt rike prestekrage enger. Området grenser mot fulldyrka mark i nord, steingjerde ned mot sjøen, og spor etter steinsette veiter.» (temakart Rogaland).

Det er ingen ting att av den opphavleg bygningsmassen i kulturmiljøet, SEFRAK 11270102007 er erstatta av ein nyare bygning. Området er delvis oppdyrka i nyare tid, men det er bevart delar av kulturbeite med steinstrukturar i form av tuft (S1) og steingardar.

KM 2	VERDI	Oppleving >> Kunnskap >> Bruk >	Utan betydning Nok Middels Stor Svært stor				
			-----	-----	-----	-----	-----

Enkeltminne ID		KULTURMILJØ 2			Verne-status	
Synfaring	S1	Tuft				Tuft av steinmur og betong, på flyfoto over området i 1937

Figur 13. Oversiktsbilete KM 2, Lyngneset (Norge i bilder).

Figur 14. Ortofoto over same området frå 1937 (Norge i bilder).

Figur 15. KM 2. S1, tuft, til høgre i bildet, restar etter steingard til venstre. Mot sør.

KM 3

ASK 72022, stakktuft, på gbnr. 63/8, oppført med uavklart vernestatus i Askeladden. Stakktufta er klart markert i terrenget og ligg i eit område med kulturbeite.

KM 3	VERDI	Oppleving >>	Utan betydning		Noko		Middels		Stor		Svært stor	
		Kunnskap >>	-----		-----		-----		-----		-----	
		Bruk >					▲					

Enkeltminne ID		KULTURMILJØ 3			Verne-status		
ASK ID	72022	Leikvoll	Arkeologisk minne	Utmarkskult urminner	Uavklart ●	Stakktuft, rektangulær, orientert NNØ-SSV. Klart markert, men lite tydelig i terrenget. Tuften ligger i plan med terrenget rundt. Grøften er br: 1/4 m og 0,2 m dyp. Stor stein i SV- og NØ- hjørne. 6,5 x 8 m.	

Figur 16. Stakktuft, ASK 72022. Mot søraust.

KM 4

ASK 24414, gravminne med uavklart vernestatus. Kartmarkeringa syner at gravminnet ligg delvis under ein bygning, det er truleg ingenting att av gravminnet.

KM 4	VERDI	Oppleving >	Utan betydning				
		Kunnskap >	Noko				
		Bruk >	Middels				
			Stor				

Enkeltminne ID		KULTURMILJØ 4			Verne-status	
ASK ID	24414	Leikvoll	Arkeologisk minne	Gravminne	Uavklart	

KM 5

ASK 72023, gravminne med uavklart vernestatus. Området der gravminnet er markert, er no delvis oppdyrka og delvis opparbeidd hage. I prinsippet kan det likevel skjule seg spor etter gravrøysa under markoverflata.

KM 5	VERDI	Oppleving >	Utan betydning				
		Kunnskap >	Noko				
		Bruk >	Middels				
			Stor				

Enkeltminne ID		KULTURMILJØ 5			Verne-status	
ASK ID	72023	Leikvoll	Arkeologisk minne	Gravminne	Uavklart	

KM 6

Kulturmiljøet famnar om gardstunet til bruk nr. 4 under matrikkelgarden Håland, gnr. 62 og ASK 6402, Hålandshaugen, (gbnr. 62/6). Bruk nr. 4 vart skilt ut frå bruk nr. 1 i 1838 (Lindanger 1984:363). Våningshuset på tunet er registrert i SEFRAK, id nr 11270102003, verneklasse C. Våningshuset var bygd saman med fjøs mot nord og skut mot sør. I dag er både skut og fjøs rive. Huset er modernisert.

Figur 17. Tunet på Håland bruk nr. 4, kring 1912 (henta frå Lindanger 1984: 363).

I skiljet mellom bruk nr. 4 og 6, ved ASK 64602, er ein steingard.

Hålandshaugen, ASK 64602. Gravminne på toppen av berget. Klart markert, omrota i midtpartiet. Mesteparten av haugen vart fjerna i 1895, og mykje av fyllmassa vart nytta til steingardar i nærleiken. Det står ein bautastein i vestre kant, den skal ha stått på ein annan, mindre markert gravhaug. Det skal tidlegare ha vore to bautasteiner til, i tillegg til ein liten gravhaug i sørvestre kant av røysa.

KM 6	VERDI	Oppleving	>>>	Utan betydning					Noko					Middels					Stor					Svært stor				
		Kunnskap	>>>																									
		Bruk	>																									

Enkeltminne ID		KULTURMILJØ 6			Verne-status	
ASK ID	64602	Hålandshaugen	Arkeologisk minne	Gravfelt	Automatisk fredet 	På toppen av berget: 1) Gravrøys, rund. Klart markert og tydelig i terrenget. Overtorvet, men enkelte stein syner. Svært avflatet og omrotet i hele midtpartiet. D: 23 m og h: 1 m. 15 m V for 1); 2) Bautastein, bredsiden orientert NNV-SSØ. Avtar Noko i lengde retningen. L: 2,5 m, br: 60 cm og tykkelse: 25 cm. Bautasteinen er plassert i en lav gravrøys; 3) Gravrøys, rund. Uklart markert og lite tydelig i terrenget. Overtorvet, men enkelte stein syner. D: 5,5 m og h: 1/4 m.
I flg. Helliesen sto der 2 bautasteiner med ca. 30 m avstand. Den ene av disse er fjernet; 4) Bautastein, fjernet. I flg. Helliesen: L: 3 m og br. 0,8 m. Denne ble i flg. B.Myhre fjernet i ca. 1908, og skulle da blitt anvendt i en brønn. I flg. Helliesen lå der tidligere en liten gravhaug i SV kant av gravrøys 1); 5) Gravhaug, fjernet. I flg. Helliesen ble den fjernet i ca. 1855. Det ble funnet et gravkammer, som inneholdt urner, et spyd og et økseblad av jern samt noget mask, alt ble ødelagt og er tapt. Referanser: SMÅ 1898: Helliesen nr.1 og 2. B.Myhre ØK-reg.1958. Sekkepost med referanser og dokumenter Orientering: 50 m Ø for driftsbygningen på bruket til områdets V- kant. 10 m NØ for bolighus til områdets SV-kant. ART OG Terrengbeskrivelse : Delvis ryddet kulturbeite på høydedrag og bergknaus. Vid utsikt.						
SEFRAK ID	11270102003	Våningshus, Håland			C 	Datering: bygd i 1857, modernisert. Opphavleg hadde bygget skud mot nord og var samanbygd med fjøs i syd, som no er vekte (Braaarkiv).

Figur 18. Utsyn mot gardstunet til bruk nr. 4 frå Hålandshaugen. SEFRAK 11270102003 er det kvite huset i midten. Steingard markerer skiljet mellom bruk nr. 4 og 6. Mot søraust.

Figur 19. Hålandshaugen og bautastein. Mot sørvest.

Figur 20. Restar etter gravminne på toppen av Hålandshaugen. Mot nord.

KM 7

«Kvekergården», gbnr. 62/16, vart skild ut frå bruk nr. 10 i 1880. I 1884 kjøpte kvekaren Ingebret Erland d.e. garden. Ingebret Erland hadde i slutten av 1860-åra nekta militærteneste og sat 40 dagar på festninga i Bergen. Etter dette jobba han i 10 år hos Endre Dahl på garden Hetland. Rundt 1875 kjøpte Ingebret garden på Håland og dreiv garden godt. Sonen tok over garden etterkvart og Ingebret Erland d.y fortsette kvekartradisjonen på Håland fram til han døyddde i 1947. Han var då den siste kvekaren i Randaberg (Nag 2018:78). Garden har regional verdi og er føreslått verna med omsynssone (H9) i kulturminneplan for Randaberg kommune (2018). Fem bygningar på tunet er registrert i SEFRAK, tre med verneklasse B og to med verneklasse C.

På garden, søraust for tunet, er det også registrert busetnadsspor i form av stolpehol, kokegroper og nedgravingar, med dateringar frå jernalder (ASK 213879).

KM 7	VERDI	Oppleving >>>	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
		Kunnskap >>>	-----	-----	-----	-----	-----
		Bruk >					
						▲	

Enkeltminne ID		KULTURMILJØ 7			Verne-status	
ASK ID	213879	Håland	Arkeologisk minne	Bodetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet 	Aktivitets- og bosetningsspor registrert med hjelp av maskinell sjaking i forbindelse med Transportkorridor Vest fv. 409 2015. Lokaliteten er utgjort av funn i 6 sjakter; stolpehull, kokegroper, store nedgravninger mm. Det ble gjort lite gjenstandsfunn, foruten Nokon keramikkfragmenter og brent bein. 14C- dateringer viser til aktivitet i mellomneolitikum, eldre og yngre bronsealder, romertid, folkevandringstid, merovingertid og vikingtid.
SEFRAK ID	11270102 010	Driftsbygning, Håland, Kvekergården			C 	Datering: 1897. Steinmurer/grunnmurer er godt utført og iverettatt, det øvrige treverket er i dårlig stand (Braarkiv). På flyfoto er grunnflata på bygningen endra- deler av bygget bevart?
SEFRAK ID	11270102 012	Eldhus, Håland, Kvekergården			B 	Datering: 1895. Eldhuset er i vest kortet inn for å oppnå tilstrekkelig passasje til våningshus.
SEFRAK ID	11270102 011	Våningshus, Håland, Kvekergården			C 	Datering: 1885. Modernisert, tilbygg 1984. Ingebret Erland kjøpte og drev bruket fra 1884 til sønnen, Ingebret d.y., overtok i 1910. Kom fra Skjold i Ryfylket og var kveker (Braarkiv).
SEFRAK ID	11270102 013	Verkstad/Redskaps hus, Håland Kvekergården			B 	Datering: 1885.
SEFRAK ID	11270102 009	Kjerrehus/Redskapshus, Håland Kvekergården			B 	Datering: 1885.

Figur 21. Kvekargarden med eldhus (SEFRAK 1270102012) i midten og driftsbygning (SEFRAK 11270102010) til høyre. Mot nordvest.

Figur 22. Våningshus (SEFRAK 11270102611). Mot søraust.

Figur 23. Verkstad/reiskapshus (SEFRAK 11270102013). Mot nord.

Figur 24. Kjerrehus/reiskapshus (SEFRAK 11270102009) til venstre. Mot søraust.

Figur 25. ASK 213879, busetnadsspor ligg under markoverflata. Mot sør.

KM 8

På Austre Goa, gbnr. 61/10 er det registrert eit gravminne, ASK 54044. Gravminnet ligg inntil steingard som skil gardane 61/10 og 47/20.

KM	VERDI	Oppleving >>>	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
8		Kunnskap >>>	-----	-----	-----	-----	-----
		Bruk >				▲	

Enkeltminne ID	KULTURMILJØ 8				Verne-status	
ASK ID	54044	Austre Goa	Arkeologisk minne	Gravminne	Automatisk fredet	Gravrøys, rest. Klart markert, tydelig i terrenget. Bevakst med gress og unge løvtrær. Avskåret av et ØNØ-VSV-gående steingard som ligger i skillet mellom 61/10 og 47/20. Den S-del er delt i to av et SSØ-NNV-gående steingard. I det T-formede møtepunktet for steingardne er det plassert en strømmast. Den N-del av røysa er delvis fjernet
Rester av røysa syner inntil steingardt som deler eiendommene. I den S-del av røysa er det dyrket helt inntil og stein syner i dagen. Gjenværende del: ØNØ-VSV: 8 m., NNV-SSØ: 3 m., H: 0,4 m. Referanser: SMÅ 1898 Helliesen nr. 1., ØK-reg. B. Myhre 1958 3075 B6 R4. Sekkepost med referanser og dokumenter. Orientering: 90 m. VNV for driftsbygningen på 61/10. 110 m. ØSØ for driftsbygningen på 47/20. Terrengbeskrivelse : Dyrket mark. Møtepunkt for tre steingardar. Spredte løvtrær. Vid utsikt.						

Figur 26. ASK 54044. Mot nord.

KM 9

På Finnestad (Stavanger kommune) er det registrert ein lokalitet (ASK 220728) med spor etter førhistorisk busetnad. Det vart registrert 4 stolpehol, der eit av dei er datert til overgangen mellom yngre bronsealder og førromersk jernalder (2459 BP).

KM 9	VERDI	Oppleving >	Utan betydning					Noko		Middels		Stor		Svært stor	
		Kunnskap >>>	-----					-----		-----		-----		-----	
		Bruk >													
												▲			

Enkeltminne ID		KULTURMILJØ 9			Verne-status	
ASK ID	220728	Bosetning sspor	Arkeologisk minne	Bosetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet ●	Bosetningspor i form av 4 stolpehull. Hvorav ett datert til 2459 BP

Figur 27. ASK 220728. Mot vest.

KM 10

På Rygg, gbnr 47/22 er det registrert to lokalitetar med busetnadsspor, ASK 220729 og 220730. Lokalitetane er i dyrka mark.

KM	VERDI	Oppleving > Kunnskap >>> Bruk >	Utan betydning Noko Middels Stor Svært stor				
			-----	-----	-----	-----	-----
10						▲	

Enkeltminne ID		KULTURMILJØ 10			Verne-status	
ASK ID	220729	Finnestad 1	Arkeologisk minne	Bosetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet ●	Bosetningspor. Lokalitet under bearbeidelse
ASK ID	220730	Finnestad 2	Arkeologisk minne	Bosetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet ●	Bosetningspor. Lokalitet under bearbeidelse

Figur 28. ASK 220729 og 220730. Mot nordvest.

KM 11

Kulturmiljøet famnar om dei fleste av gardstuna under garden Rygg, gnr. 47. Namnet Rygg, opphavleg Ryggen, kjem av bestemt form av *ryggr* (Hryggr) og tyder ein langstrakt forhøgning. Dagens gardsbusetnad ligg hovudsakleg på ei forhøgning langs Ryggveien, truleg spelar namnet «Rygg» nettopp på denne forhøginga (Lindanger 1983:25). Utskiftningskart frå 1834 syner at busetnaden også då lag langs ryggen der dagens busetnad er. Lindeberg hevdar også at klyngetunet frå mellomalderen, «Gamletunet» var plassert her (ibid:49).

Bygningsmassen på gardstuna langs Ryggvegen er i stor grad fornya og det er berre få SEFRAK-registrerte bygningar att.

Innanfor kulturmiljøet er det også to moglege gravminne, ASK 34698 og ASK 54027. ASK 34698 var ikkje synleg ved kontroll i 1958 og 1992, men det skal ha vore restar etter ein gravhaug på toppen av ein fjellknaus. Gravminnet er oppført med *uavklart* vernestatus. Det vart heller ikkje funne synlege restar etter denne på synfaring. Det er sett opp ein mur på staden der gravminnet skal ha vore. ASK 54027 skal ha vore ein langhaug, med funn av urner med oske. Haugen er utjamna og urna er vekke.

KM	VERDI		Utan betydning					Noko		Middels		Stor		Svært stor	
			-----					-----		-----		-----		-----	
11		Oppleving >													
		Kunnskap >													
		Bruk >													

Enkeltminne ID		KULTURMIJØ 11			Verne-status	
SEFRAK ID	11270301010	Eldhus, Rygg, Hagen			C 	Dateringca. 100 år gammelt (Braarkiv).
ASK ID	34698	Rygg	Arkeologisk minne	Gravminne	Uklart 	Paa toppen af en liden fjeldknaus ligger rester af en haug. Ved kontroll. reg 1958 og 1992 var det ingen spor etter forminnet. Referanser: SMA 1898, Helliesen nr.1. B. Nyhre kontr. reg 1958, 3075 B4 X9. Sekkepost med referanser og dokumenter

Figur 29. Tidlegare eldhus, SEFRAK 11270301010. Mot nord.

Figur 30. ASK 34698, gravminne med uavklart vernestatus, skal ha lege på bergknausen til venstre. Mot nordaust.

KM 12

Kulturmiljøet omfattar ein automatisk freda lokalitet, ikkje-synleg under dyrka mark, ASK 220731. Lokaliteten omfattar tre kokegropar, den eine er datert til førromersk jernalder.

KM 12	VERDI	Oppleving > Kunnskap >>> Bruk >	Utan betydning Noko Middels Stor Svært stor				
			-----	-----	-----	-----	-----

Enkeltminne ID		KULTURMILJØ 12			Verne-status	
ASK ID	220731	Rygg kokegropar	Arkeologisk minne	Annen arkeologisk minne	Automatisk fredet ●	Kokegropslokaliet, totalt 3 kokegropar funnet under maskinell sjaktning i forbindelse med utvidelse av E39 Smiene-Harestad, Rogfast. Den ene ble C14 datert til 2324 BP.

Figur 31. ASK 220731 ligg under markoverflata.

KM 13

Kulturmiljøet omfattar ein automatisk freda lokalitet med busetnadsspor, ASK 161038. Lokaliteten er ikkje-synleg under dyrka mark, og omfattar funn av 15 strukturar i form av kokegroper, stolpehol og mogleg vegggrøft.

KM 13	VERDI	Oppleving >	Utan betydning					Noko					Middels					Stor					Svært stor																																							
		Kunnskap >>>																																																												
		Bruk >																																																												
																							▲																																							

Enkeltminne ID		KULTURMILJØ 13			Verne-status	
ASK ID	161038	Harastad lokalitet 2	Arkeologisk minne	Bosetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet	Lokaliteten består av ca. 15 strukturar som ble avdekket innenfor et område på 2800m ² ved arkeologiske registreringer utført av Rogaland fylkeskommune. Lokaliteten ligger i dyrket mark, i en nord- til nordvestvendt skråning på vestsiden av en bergkulle som ligger øst for Odnaberget. Det ble funnet kokegroper og stolpehull, samt en mulig vegggrøft. Beskrivelse fra Enkeltminne: Strukturene konsentrerer seg i søndre del av lokaliteten.

Figur 32. ASK 161038 under markoverflata. Mot nordvest.

KM 14

Kulturmiljøet omfattar forsamlingshuset Foren, SEFRAK 11270302014, oppført i 1896. Huset tilhørte lekmannsmisjonen og vart også nytta som folkeskule. Bygningen er registrert med verneklasse A (markert med verneklasse C på kart, men i «Kommundeldelplan for kulturminner», er bygningen plassert i verneklasse A). Bygget vart noko modernisert og forlenga rundt 1985. Foren skule var det femte og siste skulebygget som vart sett opp etter fastskulelova i Randaberg (Randaberg kommune 2018: 53). Utedoen som sto tett nordvest for forsamlingshuset (SEFRAK 11270302015) er rive.

KM 14	VERDI	Oppleving >>	Utan betydning				
		Kunnskap >>	Noko				
		Bruk >>	Middels				
			Stor				

Enkeltminne ID		KULTURMIJØ 14			Verne-status	
SEFRAK ID	11270302014	Forsamlingshus, Foren			C ▲	Datering: 1896. Rundt 1985 forlenget og modernisert. Folkeskule.

Figur 33. SEFRAK 11270302006, forsamlingshuset Foren. Mot nordvest.

Figur 34. SEFRAK 11270302006, forsamlingshuset Foren, med synleg ruin til venstre. Mot nordaust.

Figur 35. Plassering stasjon 1 i høve til forsamlingshuset Foren (til venstre). Mot vest.

KM 18

Kulturmiljøet omfattar delar av åtte bruk under Harestad (gnr. 49), bruk nr 2,12, 16, 17, 1, 32, 31 og 28. I tillegg til bygningar på gardstuna, er det også registrert to automatisk freda kulturminne og to funnstader. Delar av kulturmiljøet ligg utanfor influensområdet til traséalternativa og berre enkeltminna som er innanfor, er omtala her.

Nyare tids kulturminne

På gardstunet til bruk nr. 16 er det registrert to bygningar i SEFRAK: våningshus frå 1870 (SEFRAK 1127302001), og driftsbygningen, alder ukjent (SEFRAK 1127302004). Begge er registrert med verneklasse C.

Gardstunet til bruk nr. 2 har også to bygningar registrert i SEFRAK: vaskehus datert til 1800-talet, 4. kvartal (SEFRAK 1127302006) og våningshus datert til 1800-talet, 3. kvartal (SEFRAK 1127302005). Begge er registrert med verneklasse C.

Gardstunet til bruk nr. 12 er også inkludert i kulturmiljøet. Ingen av bygningane her er registrert i SEFRAK, men både driftsbygningen og våningshuset er frå før 1937 (jf. ortofoto 1937). Truleg er bygningane frå byrjinga av 1900-talet.

På gardstunet til bruk nr. 32 er tre bygningar registrert i SEFRAK: våningshus, datert til 1800-talet, 3. kvartal (SEFRAK 11270302008), driftsbygning, datert til 1800-talet, 4. kvartal (SEFRAK 11270302013) og eit torvhus datert til 1800-talet, 3. kvartal (SEFRAK 11270302009). Alle er registrert med verneklasse C.

På bruk nr. 1 er det ein bygning som er registrert i SEFRAK registeret. Dette er eit tørkehus frå 1700-talet, 4.kvartal, registrert med verneklasse A med regional verdi (SEFRAK 112770302016). Bygningen vart truleg bygd kring 1790 og vart restaurert i 1960-åra av Randaberg bygdemuseum.

Automatisk freda kulturminne

På bruk nr. 1 er det registrert ein automatisk freda lokalitet, ikkje-synleg under dyrka mark (ASK 169810). Dette er ein stor lokalitet med busetnadsspor frå bronsealder og jernalder. Frå tidlegare var det registrert to gravminne på garden, ASK 54028 og 34701. ASK 34701 (rest av rundhaug) er fjerna og ASK 54028 (rund gravrøys) vart ikkje funnen att ved registrering i 2012 og har uavklart vernestatus.

På bruk nr. 17 ligg ASK 34700, ei gravrøys. Gravrøysa er i dag uklart markert, dekkja av torv og noko skada av ein potetkjellar og ei grøft som er greven inn mot midten.

Vidare er det gjort funn av to arkeologiske gjenstandar, i dag lagra ved Arkeologisk museum i Stavanger. Funnstadane er registrerte i Askeladden (ASK 243104 og 243105), med status ikkje-freda).

KM	VERDI	Oppleving >>>	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
18		Kunnskap >>>	-----	-----	-----	-----	-----
		Bruk >>				▲	

Enkeltminne ID		KULTURMIJØ 18			Verne-status	
ASK ID	34700	Harstad	Arkeologisk minne	Gravminne	Automatisk fredet ●	Gravrøys, sannsynligvis rund. Overvokst med torv. Flere steiner på størrelsen opp til 0,5m syner. Sterkt forstyrret, særlig av utgravd sjakt inn fra V til midtpartiet og av potetkjeller i N. Mulig at ytterkanten i SØ kan være uforstyrret. D:ukjent. H:ukjent. Ifølge Helliesen var denne 13,5m i diameter og 3/4m høy
ASK ID	169810	Harstad lokalitet 3	Arkeologisk minne	Bosetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet ●	Ca. 50 strukturer ble påvist innenfor et område på ca. 19 870m ² i forbindelse med kulturhistoriske registreringer utført av Rogaland fylkeskommune i 2012. Blant strukturene er kokegrop, stolpehull og nedgravinger med ukjent bruk, i tillegg til flere faser med eldre dyrkningslag med avsvingslag i bunn.
ASK ID	243105		Arkeologisk minne	Funnsted	Ikke fredet ●	Funnsted for innleveringspliktig gjenstand. Innlevert til Arkeologisk museum, UIS.
ASK ID	243104		Arkeologisk minne	Funnsted	Ikke fredet ●	Funnsted for innleveringspliktig gjenstand. Innlevert til Arkeologisk museum, UIS.
SEFRAK ID	11270302 001	GARDSHU S, HARESTAD			C ▲	Datering: ca. 1870, tilbygg i 1923 (BraArkiv).
SEFRAK ID	11270302 004	Driftsbygning HARESTAD			C ▲	Datering: ukjent. Tilbygg under oppføring på 1990-tallet (BraArkiv)
SEFRAK ID	11270302 005	VÅNINGS HUS, HARESTAD			C ▲	Datering: 1871. Trapp flyttet i 1959/1960 og kjøkken flyttet fra gangen til nåværende sted. Bygd bislag (BraArkiv).
SEFRAK ID	11270302 006	VASKEHUS, HARESTAD			C ▲	Datering: slutten av 1800-tallet. Lite tilbygg i 1975 (BraArkiv)
SEFRAK ID	11270302 016	TØRKEHUS, HARESTAD			A ▲	Datering: ca. 1790. Istandsatt ca 1960 av Randaberg Bygdemuse. Stor steingrue, delvis fuget med leire. Satak med over/underliggere. Her var også oppbygd en lavere tørkegrue med bakstehelle i støpegods. Jordgulv (BraArkiv).

SEFRAK ID	11270302 008	VÅNINGS HUS, HARESTA D			C ▲	Bygd 1855-1860. Modernisert og påbygd bislag i 1950 (braArkiv).
SEFRAK ID	11270302 009	TORVHUS / HARESTA D			C ▲	Datering: trolig rundt 1860.(braArkiv)
SEFRAK ID	11270302 013	DRIFTSBY GNING. HARESTA D			C ▲	Datering ca 1880. Tillbygg 1940-1950 (braArkiv).

Figur 36. Gardstunet til gbnr.49/32 med våningshus (SEFRAK 11270302008). Mot vest.

Figur 37. Gardstunet til gbnr. 49/2, med våningshus (SEFRAK 11270302005) til høyre og vaskehus (SEFRAK 11270302006) til venstre. Mot nord.

Figur 38. Tørkehus (SEFRAK 11270302016) frå 1700-talet. Mot vest.

Figur 39. Gardstunet til gbnr. 49/16, (med SEFRAK 1127032004 og -001), bak til venstre i bildet. ASK 177645, busetnadsspor, låg under markoverflata framfor tunet, men er no fjerna. Mot nord.

Figur 40. ASK 347001, gravminne. Mot nordvest.

Figur 41. Utsyn frå gravminnet ASK 347001 mot tørkehuset (SEFRAK 11270302016). Mot vest.

KM 36

FJERNA/ AVKREFTA KULTURMINNE I INFLUENSSONA I DELSTREKNING KROSSBERG–HARESTAD

Enkeltminne ID		Fjerna/avkrefta kulturminne			Verne-status	
ASK ID	54257	Sør sunde	Arkeologisk minne	Røysfelt	Fjernet (automatisk fredet)	Felt med røyser fjerna. De største røysene 4-5 m i d, og 0,3 m h. Fjerna 1966-68.
ASK ID	72293	Sør sunde	Arkeologisk minne	Røysfelt	Fjernet (automatisk fredet)	2 røyser 20 m S for husa på 40/73, 86. Stølaheio. Ble ikke gjenfunnet ved kontrollregistrering 2016. Viser heller ikke på LIDAR-data.
ASK ID	44724	Rygg	Arkeologisk minne	Gravfelt	Fjernet	2. Levning af en lyngklædt rundhaug, der er 6,5 m i tvermaal. Fra denne haug strækker sig i nordostlig retning en gammel lynglædt jordvold.3. rest af en rundhaug, ca 12 m i tvermaal. Ingen spor av haugene ved kontrollreg. 1958 og 1992. Ikke gjenfunnet i 2016 heller, samt sjaktet i større deler av lokaliteten, ingen spor etter røysene funnet.
ASK ID	177645	Harestad 1	Arkeologisk minne	Bosetning/-aktivitetsområde	Fjernet	Bosetningspor i form av stolpehull, kokgroper, mulige graver, vegg-grøfter samt dyrkningspor i form av dyrkningslag og ardspor
ASK ID	15051	Leikvoll	Arkeologisk minne	Avkrefta kulturminne	Ikke fredet	Naturdannelse.
SEFRAK ID	11270102007				B	Datering: bygd 1890, eiegenomen vart oppretta i 1812 som husmannsplass NB! Fjerna mellom 1979 og 1990, nytt bygg.
SEFRAK ID	11270102006	Våningshus			C	Trolig bygd 1868, revet en gang mellom 1979 og 1999. NB! Fjerna mellom 1979 og 1990.

SEFRAK ID	112701020 04	Uthus, Håland			C 	NB! Revet en gang mellom 1979 og 1999, satt opp nytt bygg.
SEFRAK ID	112701020 08	Våningshus, Nygård Goa			C 	NB! Revet
SEFRAK ID	112703010 09	Våningshus, Rygg, Hagen			C 	NB! Revet.
SEFRAK ID	112703010 08	Våningshus, Rygg,			C 	NB! Revet.
SEFRAK ID	112703010 04	Hønsehus Haugtun, Rygg			C 	NB Revet!
SEFRAK ID	112703020 15	Vedskjul/Utedo, Foren skole			C 	Datering: 1896. NB Revet!

8. PÅVERKNAD- OG KONSEKVENSVURDERING

Berre alternativ som vart omsøkt i 2021 er med i denne utgreinga. På nokre alternativ er det gjort justeringar og det er lagt til eit nytt alternativ, K10 med jordkabel frå Krossberg til Lyngnes. Grad av påverknad og konsekvens er oppdatert i tråd med endringar.

Ulike innføringsalternativ til Harestad transformatorstasjon vurdert, i tillegg til plassering av Harestad transformatorstasjonar.

0-ALTERNATIVET

I utgreinga vert tiltaket vurdert opp mot 0-alternativet som er dagen tilstand i området. Prosjektet omfattar ikkje riving av eksisterande anlegg.

KM 36

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K1, K2, K8, K9 OG K10

Alle alternativ kryssar over jordbrukslandskap med steingardar som karakteristiske og godt synlege element i landskapet. Ny 132 kV luftleidning vil ha ein negativ visuell effekt på kulturmiljøet. I vurderinga er det lagt til grunn at det ikkje vert etablert mastefeste i nokon steingardar.

KM 36	VERDI	Oppleving > Kunnskap > Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 36	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 36	KONSEKVENNS		Noko miljøskade				(-)

ALTERNATIV KROSSBERG –HARESTAD K10 MED JORDKABEL TIL LYNGNES

Den delen av alternativet som går i jordkabel vil krysse 3 steingardar. Anleggsbeltet vert rekna som opp til 30 m, men dette kan snevrast inn på kortare strekkingar for å unngå til dømes, kulturminne. I vurderinga er det lagt til grunn at ein må lage ein om lag 10 m brei opning i steingardane ein må krysse. Linjeføringa av steingardane vert oppretthaldt. Frå Lyngnes til Harestad går alternativet i luftleidning.

Eit avbøtande tiltak er å byggje opp att opningane i steingardane etter at anleggsperioden er ferdig.

KM 36	VERDI	Oppleving > Kunnskap > Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 36	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 36	KONSEKVENNS		Noko miljøskade				(-)

ALTERNATIV HARESTAD 1 STASJONSOMRÅDE

Transformatorstasjonen vil ha ein negativ visuell effekt på steingardane i landskapet.

KM 36	VERDI	Oppleving > Kunnskap > Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 36	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 36	KONSEKVEN		Noko miljøskade				(-)

ALTERNATIV HARESTAD 5 STASJONSOMRÅDE

Transformatorstasjonen vil ha ein negativ visuell effekt på steingardane i landskapet.

Tilkomstveg vil krysse 1 steingard og gå parallelt med steingard i grensa mellom gnr. 47/6 og gnr. 48/21,24 og 6. Det er lagt til grunn at vegen eller anleggsbelte ikkje kjem i konflikt med denne.

KM 36	VERDI	Oppleving > Kunnskap > Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 36	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 36	KONSEKVEN		Noko miljøskade				(-)

KM 37

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K1, K2, K8 ,K9, K10

Ein mindre del av lokaliteten kjem innanfor visuell dominanssone, minste avstand til vernesona til ASK 288205 er 190m. Eksisterande transformatorstasjon og drivhus på gnr. 40/1021 tek opp mesteparten av den visuelle påverkinga.

KM 37	VERDI	Oppleving > Kunnskap > Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 37	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 37	KONSEKVEN		Ubetydeleg miljøskade				(0)

KM 37 ligg utanfor influenssona til K10, med jordkabel. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for dette alternativet.

KM 1

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K1 OG K2

Minste avstand frå SEFRAK 11032507001 til alternativ K1 og K2 er 128 m. Til Krossberg, der kopi av steinkross er plassert, er minste avstand 171 m. Alternativet går parallelt med eksisterande kraftlinje og vil såleis bli ei forsterking av verknadane frå denne. Alternativet medfører ikkje ei barriere som svekkjer samanhengane mellom enkeltminne innanfor miljøet.

KM 1	VERDI	Oppleving >	Utan betydning		Noko	Middels	Stor	Svært stor
		Kunnskap >	-----		-----	-----	-----	-----
		Bruk >			▲			
KM 1	PÅVERK	Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra		
		-----	-----	-----	-----	-----		
				▲				
KM 1	KONSEKVENSS	Ubetydeleg miljøskade						(0)

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K8, K9 OG K10

Minste avstand frå SEFRAK 11032507001 til alternativa er 155 m. Til Krossberg, der kopi av steinkross er plassert, er minste avstand 207 m. Alternativet går parallelt med eksisterande kraftlinje og vil såleis bli ei forsterking av verknadane frå denne. Alternativet medfører ikkje ei barriere som svekkjer samanhengane mellom enkeltminne innanfor miljøet.

KM 1	VERDI	Oppleving >	Utan betydning		Noko	Middels	Stor	Svært stor
		Kunnskap >	-----		-----	-----	-----	-----
		Bruk >			▲			
KM 1	PÅVERK	Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra		
		-----	-----	-----	-----	-----		
				▲				
KM 1	KONSEKVENSS	Ubetydeleg miljøskade						(0)

KM 1 ligg utanfor influenssona til *alt. K10 med jordkabel* og miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for dette alternativet.

KM 2

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K1 OG K2

Mastetraseen til alternativa ligg på det meste 58 m innanfor den austlege grensa av kulturmiljøet. Det vil seie at den visuelle dominanssona dekkjer omlag halve KM 2. Alternativet går parallelt med eksisterande kraftlinje og vil såleis bli ei forsterking av verknadane frå denne. Alternativet medfører ikkje ei barriere som svekkjer samanhengane mellom enkeltminne innanfor miljøet.

KM 2	VERDI	Oppleving >>	Utan betydning		Noko		Middels		Stor		Svært stor	
		Kunnskap >>	-----		-----		-----		-----		-----	
		Bruk >			▲							
KM 2	PÅVERK	Sterkt forringa		Forringa		Noko forringa		Ubetydeleg endring		Forbetra		
		-----		-----		-----		-----		-----		
				▲								
KM 2	KONSEKVENSS	Noko miljøskade										(-)

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K8,K9 OG K10

Mastetraseen til alternativa ligg på det meste 20 m innanfor den austlege grensa av kulturmiljøet. Det vil seie at den visuelle dominanssone dekkjer om lag halve KM 2. Alternativet går parallelt med eksisterande kraftlinje og vil såleis bli ei forsterking av verknadane frå denne. Alternativet medfører ikkje ei barriere som svekkjer samanhengane mellom enkeltminne innanfor miljøet.

KM 2	VERDI	Oppleving >>	Utan betydning					Noko		Middels		Stor		Svært stor	
		Kunnskap >>	-----					-----		-----		-----		-----	
		Bruk >	-----					-----		-----		-----		-----	
KM 2	PÅVERK	Sterkt forringa		Forringa		Noko forringa		Ubetydeleg endring		Forbetra					
		-----		-----		-----		-----		-----		-----			
KM 2	KONSEKVENSS	Noko miljøskade												(-)	

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K10 MED JORDKABEL

Jordkabelen i alternativet går like aust for det definerte kulturmiljøet. Ved overgangen til luftledning vert jordkabelen splitta i to og går over til kva si kabelendemast, 21 til 38 m frå den austlege avgrensinga til kulturmiljøet i nord.

KM 2	VERDI	Oppleving >>	Utan betydning					Noko		Middels		Stor		Svært stor										
		Kunnskap >>	-----					-----		-----		-----		-----										
		Bruk >	-----					-----		-----		-----		-----										
KM 2	PÅVERK	Sterkt forringa		Forringa		Noko forringa		Ubetydeleg endring		Forbetra														
		-----		-----		-----		-----		-----		-----												
				▲																				
KM 2		KONSEKVENSS												Noko miljøskade										
														(-)										

KM 3**ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K1 OG K2**

Minste avstand frå ASK 72022 til alternativa er 138 m. Det vil seie at kulturminnet ligg i utkanten av den visuelle dominanssone. Alternativet går parallelt med eksisterande kraftlinje og vil såleis bli ei forsterking av verknadane frå denne.

KM 3	VERDI	Oppleving >>	Utan betydning		Noko	Middels	Stor	Svært stor
		Kunnskap >>	-----		-----	-----	-----	-----
		Bruk >	-----		-----	▲	-----	-----
KM 3	PÅVERK	Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring		Forbetra	
		-----	-----	-----	-----	-----		
				▲				
KM 3	KONSEKVENSS	Noko miljøskade						(-)

KM 3 ligg utanfor influenssone til *alt. Krossberg–Harestad K8, K9 og K10*, med og utan jordkabel. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for desse alternativa.

KM 4

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K1 OG K2

Minste avstand frå ASK 24414 til alternativa er 60 m. Det vil seie at kulturminnet hamnar innanfor det visuelle territoriet til alternativet. Kulturminnet ligg i eit opparbeidd tun og eventuelle restar etter kulturminnet er innebygd mellom to bygningar. Topografiske tilhøve dempar påverknaden. Alternativet går parallelt med eksisterande kraftlinje.

KM 4	VERDI	Oppleving > Kunnskap > Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 4	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 4	KONSEKVEN		Ubetydeleg miljøskade				(0)

KM 4 ligg utanfor influenssona til *alt. Krossberg–Harestad K8, K9 og K10*, med og utan jordkabel. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for desse alternativa.

KM 5

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K8, K9 OG K10

Minste avstand frå til ASK 72023 til alternativa er 110 m, og kulturminnet hamnar innanfor den visuelle dominanssona til alternativet. Eventuelle restar etter kulturminnet ligg i opparbeidd tun og alternativet vil vere lite synleg frå kulturminnet.

KM 5	VERDI	Oppleving > Kunnskap > Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 5	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 5	KONSEKVEN		Ubetydeleg miljøskade				(0)

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K10 MED JORDKABEL

Minste avstand frå til ASK 72023 til alternativet er 85 m, og kulturminnet hamnar innanfor den visuelle dominanssona til alternativet. Eventuelle restar etter kulturminnet ligg i opparbeidd tun og alternativet vil vere lite synleg frå kulturminnet.

KM 5	VERDI	Oppleving > Kunnskap > Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 5	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 5	KONSEKVEN		Ubetydeleg miljøskade				(0)

KM 5 ligg utanfor influenssona til *alt. Krossberg–Harestad K1 og K2*. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for desse alternativa.

KM 6

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K1 OG K2

Mastetraseen går rett utanfor grensa til KM 6 i søraust. Frå gardstunet til gbnr. 62/4 og SEFRAK 11270102003 (verneklasse C) er minste avstand 35 m, bygningen hamnar såleis innanfor det visuelle territoriet til alternativa. Dei største verdiane i kulturmiljøet er knytt til ASK 64602. Minste avstand frå vernesona fram til alternativet er 68 m, det vil seie at ein mindre del av lokaliteten hamnar innanfor det visuelle territoriet til alternativet, den resterande delen hamnar i dominanssone. Mastetraseen går utanfor kulturmiljøet, og medfører ikkje ei barriere som svekkjer samanhengane mellom enkeltminne innanfor miljøet.

KM 6	VERDI	Oppleving >>>	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
		Kunnskap >>>					
		Bruk >				▲	
KM 6	PÅVERK	Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra	
			▲				
KM 6	KONSEKVENS	Betydeleg miljøskade					(--)

KM 6 ligg utanfor influenssone til *alt. Krossberg–Harestad K8, K9 og K10*, med og utan jordkabel. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for desse alternativa.

KM 7

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K1 OG K2

Minste avstand frå kulturmiljøet til alternativa er 81m og om lag 2/3 av kulturmiljøet ligg i den visuelle dominanssone til alternativet, inkludert «Kvekargarden» (minste avstand 125 m) og storparten av ASK 213879 (minste avstand frå vernesone 103m). Alternativet går parallelt med eksisterande kraftlinje, og vil såleis bli ei forsterking av verknadane frå denne. Mastetraseen går utanfor grensa til KM 7 og medfører ikkje ei barriere som svekkjer samanhengane mellom enkeltminne innanfor i miljøet.

KM 7	VERDI	Oppleving >>>	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
		Kunnskap >>>					
		Bruk >				▲	
KM 7	PÅVERK	Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra	
			▲				
KM 7	KONSEKVENS	Betydeleg miljøskade					(--)

KM 7 ligg utanfor influenssone til *alt. Krossberg–Harestad K8, K9 og K10*, med og utan jordkabel. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for desse alternativa.

KM 8

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K2 OG K9

Heile det definerte kulturmiljøet hamnar i utkanten av dominanssone til alternativa. Minste avstand frå vernesone til ASK 54044 (synleg gravminne) til alternativa er 163 m.

KM 8	VERDI	Oppleving >>>	Utan betydning					Noko		Middels		Stor		Svært stor			
		Kunnskap >>>	-----					-----		-----		-----		-----			
		Bruk >										▲					
KM 8	PÅVERK	Sterkt forringa		Forringa		Noko forringa		Ubetydeleg endring		Forbetra							
		-----		-----		-----		-----		-----							
						▲											
KM 8		KONSEKVENSS		Noko miljøskade										(-)			

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K10, MED OG UTAN JORDKABEL

Om lag heile det definerte kulturmiljøet hamnar i utkanten av dominanssone til alternativa. Minste avstand frå vernesone til ASK 54044 til alternativa er 166 m.

KM 8	VERDI	Oppleving >>>	Utan betydning		Noko		Middels		Stor		Svært stor		
		Kunnskap >>>	-----		-----		-----		-----		-----		
		Bruk >							▲				
KM 8	PÅVERK	Sterkt forringa		Forringa		Noko forringa		Ubetydeleg endring		Forbetra			
		-----		-----		-----		-----		-----			
						▲							
KM 8		KONSEKVENSS		Noko miljøskade (-)									

KM 8 ligg rett utanfor influenssone til alt. Krossberg–Harestad K1 og K8. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for desse alternativa.

KM 9

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K10, MED OG UTAN JORDKABEL

Kulturmiljøet hamnar i dominanssone til alternativa. Minste avstand frå vernesone til ASK 220728 er 123 m. At lokaliteten ikkje er synleg på markoverflata dempar påverknaden av tiltaket.

KM 9	VERDI	Oppleving >	Utan betydning					Noko		Middels		Stor		Svært stor			
		Kunnskap >>>	-----					-----		-----		-----		-----			
		Bruk >										▲					
KM 9	PÅVERK	Sterkt forringa		Forringa		Noko forringa		Ubetydeleg endring		Forbetra							
		-----		-----		-----		-----		-----							
						▲											
KM 9		KONSEKVENSS		Noko miljøskade										(-)			

KM 9 ligg utanfor influenssone til alt. Krossberg–Harestad K1, K2, K8 og K9. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for desse alternativa.

KM 10

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K10, MED OG UTAN JORDKABEL

Om lag halvparten av det definerte kulturmiljøet hamnar i dominanssone til alternativa. Minste avstand frå vernesona til ASK 220729 til alternativet er 163 m. ASK 220730 ligg utanfor visuell dominanssone. Begge lokalitetane er busetnadsspor under markoverflata og såleis ikkje synlege fornminne, dette dempar grad av påverknad. Mastetraseen går utanfor kulturmiljøet, og medfører ikkje ei barriere som svekkjer samanhengane mellom enkeltminne innanfor miljøet.

KM 10	VERDI	Oppleving > Kunnskap >>> Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 10	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 10	KONSEKVENNS		Ubetydeleg miljøskade				(0)

KM 10 ligg utanfor influenssone til *alt. Krossberg–Harestad K1, K2, K8 og K9*. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for desse alternativa.

KM 11

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K1 OG K8

Alternativa skjer gjennom austre del av kulturmiljøet og bryt samanhengen mellom to gardstun, eit med ein bygning registrert i SEFRAK, verneklasse C. Minste avstand frå SEFRAK 11270301010 er 71 m. Det vil seie at bygningen hamnar i det visuelle territoriet til alternativet.

KM 11	VERDI	Oppleving > Kunnskap > Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 11	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 11	KONSEKVENNS		Noko miljøskade				(-)

ALTERNATIV KROSSBERG–HARESTAD K2, K9 OG K 10 MED OG UTAN JORDKABEL

Austre del av kulturmiljøet hamnar i den visuelle dominanssone til alternativa. Berre SEFRAK 11270301010 (verneklasse C) hamnar i den visuelle dominanssone og minste avstand til alternativet er 170 m. Mastetraseen går utanfor kulturmiljøet, og medfører ikkje ei barriere som svekkjer samanhengane mellom enkeltminne innanfor miljøet.

KM 11	VERDI	Oppleving > Kunnskap > Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
-------	-------	-------------------------------------	----------------	------	---------	------	------------

KM 11	PÅVERK	Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 11	KONSEKVENNS	Ubetydeleg miljøskade				(0)

KM 12

INNFØRING TIL HR5 FRÅ ALT. K2, K9 OG K10 MED OG UTAN, JORDKABEL (ALT. 2-0)

KM 12 vert liggjande i utkanten av visuell dominanssone, minste avstand til vernesona til ASK 220731 er 105 m, heile lokaliteten ligg innanfor visuell dominanssone. Lokaliteten er ein kokegropslokalitet, det vil seie at kulturminnet ikkje er synleg på markoverflata, dette dempar graden av påverknad.

KM 12	VERDI	Oppleving > Kunnskap >>> Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 12	PÅVERK	Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra	
KM 12	KONSEKVENNS	Noko miljøskade				(-)	

INNFØRING TIL HR5 FRÅ ALT. K1 OG K8 (ALT. 1-0)

KM 12 vert liggjande i utkanten av visuell dominanssone, avstand mellom alternativa og vernesona til ASK 220731 er mellom 143-193 m. Lokaliteten er ein kokegropslokalitet, det vil seie at kulturminnet ikkje er synleg på markoverflata, dette dempar graden av påverknad.

KM 12	VERDI	Oppleving > Kunnskap >>> Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 12	PÅVERK	Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra	
KM 12	KONSEKVENNS	Ubetydeleg miljøskade				(0)	

INNFØRING TIL HR1 FRÅ ALT. K2, K9 OG K10 MED OG UTAN JORDKABEL (ALT. 2-0)

KM 12 vert liggjande i utkanten av visuell dominanssone, avstand mellom alternativa og vernesona til ASK 220731 er mellom 127-223 m. Lokaliteten er ein kokegropslokalitet, det vil seie at kulturminnet ikkje er synleg på markoverflata, dette dempar graden av påverknad.

KM 12	VERDI	Oppleving > Kunnskap >>> Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 12	PÅVERK	Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra	
KM 12	KONSEKVENNS	Ubetydeleg miljøskade				(0)	

KM 12 ligg utanfor influenssona til *Innføring til HR1 frå alt. K1 og K8 (alt.1.0)*. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for desse alternativa.

HARESTAD 5 STASJONSOMRÅDE

Minste avstand frå vernesona til ASK 220731 i KM 12 til alternativ 5 for plassering av ny transformatorstasjon, er 108 m. Dette er eit kokegropfelt, ikkje-synleg, i dyrka mark, dette dempar grad av påverknad.

KM 12	VERDI	Oppleving > Kunnskap >>> Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 12	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 12	KONSEKVENSS	Ubetydeleg miljøskade					(0)

KM 12 ligg utanfor influenssona til *Harestad 1 stasjonsområde*.

KM 13

INNFORING TIL HR1 FRÅ ALT. K1, K2, K8, K9 OG K10, MED OG UTAN JORDKABEL (ALT. 1-0 OG 2-0)

Alternativa går utanom det definerte kulturmiljøet. Minste avstand frå vernesona til ASK 161038 til alternativa er om lag 125m og om lag 1/3 av lokaliteten hamnar i den visuelle dominanssona til alternativa. Lokaliteten er busetnadsspor, det vil seie at kulturminnet ikkje er synleg på markoverflata, dette, samt topografiske tilhøve, dempar grad av påverknad.

KM 13	VERDI	Oppleving > Kunnskap >>> Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 13	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra
KM 13	KONSEKVENSS	Ubetydeleg miljøskade					(0)

KM 13 ligg utanfor influenssona til *Innføring til HR5 frå alt. K1, K2, K8, K9 og K10, med og utan jordkabel*. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for desse alternativa.

HARESTAD 1 STASJONSOMRÅDE

Minste avstand frå vernesona til ASK 161038 fram til alternativ 1 for plassering av ny Harestad transformatorstasjon er 85m. Topografiske tilhøve dempar påverknaden.

KM 13	VERDI	Oppleving > Kunnskap >>> Bruk >	Utan betydning	Noko	Middels	Stor	Svært stor
KM 13	PÅVERK		Sterkt forringa	Forringa	Noko forringa	Ubetydeleg endring	Forbetra

KM 13	KONSEKVENSS	Ubetydeleg miljøskade	(0)
----------	-------------	-----------------------	-----

KM 13 ligg utanfor *Harestad 5 stasjonsområde*. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for dette alternativet.

KM 14

INNFORING TIL HR1 FRÅ ALT. K1, K2, K8, K9 OG K10, MED OG UTAN JORDKABEL (ALT. 1-0 OG 2-0)

Alternativa går utanom det definerte kulturmiljøet. Minste avstand frå SEFRAK 11270302014 til næraste kraftleidning vert 16 m.

KM 14	VERDI	Oppleving >> Kunnskap >> Bruk >>	Utan betydning Noko Middels Stor Svært stor				
KM 14	PÅVERK		Sterkt forringa Forringa Noko forringet Ubetydeleg endring Forbetra				
KM 14	KONSEKVENSS		Betydeleg miljøskade (--)				

HARESTAD 1 STASJONSOMRÅDE

Minste avstand frå SEFRAK 11270302014 fram til Harestad 1 stasjonsområde er kring 20 m.

KM 14	VERDI	Oppleving >> Kunnskap >> Bruk >>	Utan betydning Noko Middels Stor Svært stor				
KM 14	PAVERK		Sterkt forringet Forringet Noko forringet Ubetydeleg endring Forbetra				
KM 14	KONSEKVENSS		Betydeleg miljøskade (--)				

KM 14 ligg utanfor influenssona til *Innføring til HR5 frå alt. K1, K2, K8, K9 og K10, med og utan jordkabel og Harestad 5 stasjonsområde*. Miljøskaden for desse alternativa vert rekna som *ubetydeleg*.

KM 18

INNFORING TIL STASJON 1 FRÅ ALT K1, K2, K8, K9 OG K10, MED OG UTAN JORDKABEL (ALT. 1-0 OG 2-0)

Berre ein mindre del av KM 18 kjem innfor influenssona til alternativa. SEFRAK 11270302005- og 006 vil bli liggjande ytst i den visuelle dominanssona. Om alternativa vert realisert, vil Harestad transformatorstasjon bli liggjande mellom luftleidningane og kulturmiljøet og ta opp mesteparten av den negative påverkinga.

KM 18	VERDI	Oppleving >>>	Utan betydning		Noko	Middels	Stor	Svært stor	
		Kunnskap >>>	-----		-----	-----	-----	-----	
		Bruk >>					▲		
KM 18	PÅVERK	Sterkt forringet	Forringet		Noko forringet	Ubetydeleg endring		Forbetra	
		-----		-----		-----		-----	
						▲			
KM 18	KONSEKVENNS	Ubetydeleg miljøskade							(0)

HARESTAD 1 STASJONSOMRÅDE

Alternativet ligg utanfor og sør for KM 18. Kortaste avstand til næraste enkeltminne, SEFRAC 11270302005, er 98m.

KM 18	VERDI	Oppleving >>>	Utan betydning		Noko		Middels		Stor		Svært stor		
		Kunnskap >>>	-----		-----		-----		-----		-----		
		Bruk >>							▲				
KM 18	PÅVERK	Sterkt forringet		Forringet		Noko forringet		Ubetydeleg endring		Forbetra			
		-----		-----		-----		-----		-----			
						▲							
KM 18	KONSEKVENNS											Noko miljøskade	

KM 18 ligg utanfor influenssona til *Innføring til HR5 frå K1, K2, K8, K9 og K10, med og utan jordkabel (alt. 1-0 og 2-0)*, samt *Harestad 5 stasjonsområde*. Miljøskaden vert rekna som *ubetydeleg* for desse alternativa.

9. SAMANSTILLING

Tabellen under syner ein samanstilling av konsekvensgrad for kulturmiljøa i dei ulike alternativa, rangering av alternativ og samla konsekvensgrad for alternativa.

Delområde	0- alt.	KRO – HR K1		KRO – HR K2		KRO – HR K8		KRO – HR K9		KRO – HR K 10		KRO – HR K 10 med jordkabel	
		Harestad TS		Harestad TS		Harestad TS		Harestad TS		Harestad TS		Harestad TS	
		1	5	1	5	1	5	1	5	1	5	1	5
KM 36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KM 37	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KM 1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KM 2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KM 3	0	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0
KM 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KM 5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KM 6	0	--	--	--	--	0	0	0	0	0	0	0	0
KM 7	0	--	--	--	--	0	0	0	0	0	0	0	0
KM 8	0	0	0	-	-	0	0	-	-	-	-	-	-
KM 9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-	-	-	-
KM 10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KM 11	0	-	-	0	0	-	-	0	0	0	0	0	0
KM 12	0	0	0	0	-	0	0	0	-	0	-	0	-
KM 13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KM 14	0	--	0	--	0	--	0	--	0	--	0	--	0
KM 18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Samla vurdering	0	Middels negativ konsekvens	Middels negativ konsekvens	Middels negativ konsekvens	Middels negativ konsekvens	Noko negativ konsekvens	Middels negativ konsekvens	Noko negativ konsekvens	Middels negativ konsekvens	Noko negativ konsekvens	Noe negativ konsekvens	Noko negativ konsekvens	
Rangering		11	9	12	10	5	1	6	2	8	4	7	3

Tabellen under syner ein samanstilling av konsekvensgrad for kulturmiljø i alternativ av plassering av Harestad stasjonsområde.

Delområde	0-alt.	Harestad TS	
		1	5
KM 12	0	0	0
KM 13	0	0	0
KM 14	0	-	0
KM 18	0	-	0
Samla vurdering	0	Middels negativ konsekvens	Noko negativ konsekvens
Rangering		2	1

0-alternativet, framhald av dagens situasjon, er det alternativet som har minst negative konsekvensar for dei definerte kulturmiljøa i plan- og influensområdet.

Det er liten skilnad på alternativa K8, K9 og K10, med og utan jordkabel og dei er vurdert å vere dei beste alternativa for fagtema kulturarv. Med innføring til Harestad 5 stasjonsområde er den samla konsekvensen vurdert til *noko negativ konsekvens* for alle alternativa. K8 er rangert som det beste alternativet, etterfølgt av K9, K10 med jordkabel og til slutt K10 (alle med innføring til stasjon 5).

For K8, K9, K10, med og utan jordkabel, med innføring til Harestad 1 stasjonsområde, er den samla konsekvensgraden vurdert til *middels negativ konsekvens*, på grunn av nærføring til

KM 14. Den innbyrdes rangeringa av dei 4 alternativa er lik som ved innføring til Harestad 5 stasjonsområde.

Alternativ K1 og K2 er vurdert å vere dei dårlegaste alternativa for fagtema kulturarv, den samla konsekvensgraden er vurdert som *middels negativ konsekvens*, både med innføring til Harestad 1 og Harestad 5 stasjonsområde. I begge alternativa er det nærføring til KM 6 og KM 7, begge vurdert til stor verdi og konsekvensgrad *betydeleg miljøskade* (--). I alt. K8, K9 og K10, med og utan jordkabel, unngår ein konflikt med desse to kulturmiljøa. Innføring til Harestad 5 stasjonsområde er vurdert å vere det beste for dei to alternativa, då unngår ein konflikt med KM 14. Alt. er K1 vurdert å vere noko betre enn K2, men det er relativt liten skilnad mellom dei to alternativa.

Harestad stasjonsområde

Harestad 5 stasjonsområde er vurdert som det beste alternativet for plassering av ny transformatorstasjon for fagtema kulturarv. Samla konsekvensgrad er vurdert som *ubetydeleg konsekvens*. Harestad 1 stasjonsområde kjem tett på KM 14 og medfører negativ visuell påverknad på kulturmiljøet, samla konsekvens er vurdert som *middels negativ konsekvens*.

9.1 ENDRINGAR I FORHOLD TIL RAPPORT FRÅ 2021

Endringar i denne rapporten, sett i høve til rapport frå 2021:

Alternativ

Omsøkte alternativ i rapport frå 2021 har fått nye namn:

- K1 tilsvarar alt. 1.0
- K2 tilsvarar alt. 1.0+1.0.1+2.0
- K8 tilsvarar alt. 1.1.2+1.1 +1.0
- K9 tilsvarar alt. 1.1.2+1.1+ 1.0+1.0.1+2.0
- K10 tilsvarar alt. 1.1.2+1.1+2.0
- K10 med jordkabel er eit nytt alternativ med jordkabel frå Krossberg til Lyngnes, herifrå går alternativet i luftleidning, frå Leikvoll er K10 med og utan jordkabel like.

Alternativa 2.0, 2.1, 2.2, 1.1 og 1.1.3 frå Krossberg til Molkeholen, som vart utgreia i rapport frå 2021, er ikkje omsøkt og er ikkje med i denne rapporten. Vidare er Harestad 2, 3 og 4 stasjonsområde heller ikkje omsøkt og er ikkje med i denne rapporten.

Kunnskapsgrunnlag

I 2022 vart det registrert ein automatisk freda lokalitet, ASK 288205, på Krossberg. Lokaliteten er inkludert i kunnskapsgrunnlaget i denne rapporten og omhandla i eit nytt kulturmiljø, KM 37. Vidare er steingardar tatt med som et eige kulturmiljø, KM 36.

Påverknad og konsekvens

Det er gjort nokre justeringar på omsøkte alternativ og vurdering av påverknad og konsekvens er oppdatert i tråd med endringane. I tillegg er det tatt inn eit nytt alternativ; K10 med jordkabel frå Krossberg til Lyngnes.

- KM 36: ikkje vurdert i rapport 2021

- KM 37: ikkje vurdert i rapport frå 2021
- KM 1, 2 og 5: vurdering av nytt alternativ, K10 med jordkabel (for resten av kulturmiljøa er K10 med jordkabel, likt som K10)
- KM 1 og 2: mindre justeringar på omsøkte alternativ, ingen endring i vurdering av påverknad og konsekvens
- KM 8: alt. K10, med og utan jordkabel er trekt ca. 6 m nærare ASK 54044 enn alt. 2.0 i rapport frå 2021, men vurdering av påverknad og konsekvensgrad er lik som i 2021
- KM 10: alt. K10, med og utan jordkabel er trekt opp til ca. 40 m lenger vekk frå kulturmiljøet, sett i forhold til alt. 2.0 i rapport frå 2021 og det er ein justering av grad av påverknad. Konsekvensgrad er no vurdert som ubetydeleg (0), ned frå *noko miljøskade (-)* (ned mot *ubetydeleg*) i 2021

Rangering

Hovudkonklusjonen i rapport frå 2021 står seg:

«Mellom dei andre alternativa (enn 0-alt.) har ei linjeføring til ein av dei sørlegaste stasjonsalternativa på Harestad (3,4,5); via Støleheia-Harestad 2.0 eller 1.1/1.1.2+1.0, minst negativ konsekvens. Desse kombinasjonane har noko miljøskade (-) (ingen kombinasjonar har mindre konsekvens). Støleheia-Harestad 2.0, det austlegaste alternativet, er rangert høgast.»

Alternativ 2.0, det austlegaste alternativet, er tatt vekk, men alt 1.1+1.1.2+1.0 tilsvarar alt. K8 i denne utgreiinga, som er rangert som det beste alternativet.

Av stasjonsalternativa var stasjon Harestad 5 vurdert som den beste plasseringa (saman med stasjon 4 og 5). Stasjon Harestad 5 kjem også best ut i denne, oppdaterte rapporten. Harestad 1 stasjonsområde er i begge rapportar vurdert å medføre *betydeleg miljøskade (-)*.

10. VURDERING AV POTENSIAL FOR FUNN AV AUTOMATISK FREDA KULTURMINNE

Automatisk freda kulturminne kan i denne samanhengen noko forenkla grupperast i tre kategoriar:

- Strandbundne buplassar/aktivitetsplassar frå fangststeinalder. Typisk vert slike i ei §9 undersøking (registrering) påviste gjennom manuell prøvestikking langs førhistoriske strandnivå (40x40cm hol med spade).
- Kulturminne knytt til "utmarksnæringar" i bronse-, jern-, og mellomalder, i dagens utmark, synlege på overflata (kolframstillingsanlegg, jernvinne, hellarar mfl.). Hellarar og holer kan også vere brukt i steinalder, sjølv om dei ikkje er strandbundne. Typisk vert slike i ei §9 undersøking (registrering) påviste gjennom overflateregistrering, eventuelt i kombinasjon med sonderbor/manuell prøvestikking.
- Spor etter førhistorisk jordbruksbusetjing, typisk lokalisert til historisk innmark (stolpehol, kokegroper, åkerlag mm.). Typisk vert slike i ei §9 undersøking (registrering) påviste gjennom maskinell sjakting med gravemaskin. For Rogaland gjeld at slike gjerne også kan finnast synlege på overflata på innmarksnære kulturbeite (ved overflateregistrering)

10.1 POTENSIAL FOR FUNN FRÅ FANGSTSTEINALDEREN

Ei vurdering av potensiale for funn av automatisk freda kulturminne frå steinalder må vere grunna i ei forståing av endringar i havnivået i steinalderen. Her vil data og analysar frå granskningar ved Hålandsvatnet og Stora Stokkavatnet i sør og på Rennesøy danne utgangspunkt (Prøsch-Danielsen 2006: Fig. 27 og 43). Spor etter den eldste fasen i eldre steinalder (tidlegmesolitikum) vil teoretisk vere å finne like over 13 moh. sør i planområdet, og kring 20 moh. lengst nord i planområdet. Denne regionen har to transgresjonar, det vil seie periodar der havnivået steig, før den endelege regresjonen (senking av havnivået). Desse transgresjonane hadde begge maksimumnivå på om lag 8 moh. i sør og 12 moh. i nord (her med siste transgresjonen på om lag 10 moh. Når fangststeinalderen med trandbundne buplassar tok slutt sto havet om lag 6 moh. langs heile planområdet.

Potensialet vil altså vere høgast i nivået 6 -15 moh. sør i planområdet og 6 – 22 moh. lengst nord i planområdet. Dette tyder vidare eit høgt potensial:

- i låglendet mellom, og ned mot, Hålandsvatnet og Stora Stokkavatnet.

10.2 POTENSIAL FOR FUNN FRÅ JORDBRUKANDE TID

Nokre faktorar gjer seg særskilt gjeldande ved vurdering av potensial for funn frå jordbrukande tid:

- Hustufter, gravminne og gardsanlegg vil gjerne ligge på høgdedrag, og nye slike vil gjerne bli oppdaga under markoverflata i dyrka mark.

- Rydningsrøyser og stakktufter kan også gjerne finnast meir i utkantane av kjerneområda for tun og dyrking, gjerne perifere område som er bevart som kulturbeite.
- Det er generelt høgt potensial for å finne nye kulturminne kring allereie kjende kulturminne. For kvart kjende synlege kulturminne (t.d. gravhaug) vil det typisk finnast ei mengd ikkje-synlege kulturminne i kring.
- Kulturminne kan påvisast i undergrunnen under dyrka mark. Dersom det er tale om ei nydyrking med store inngrep og planering, typisk av nyare dato, vil slike spor vere sletta. For å ta omsyn til dette har kartlaget «Jordsmonn-planering» frå Norsk institutt for bioøkonom (NIBIO) vore nytta i vurderinga.

10.4 KONKLUSJON

Ei samla vurdering av funnpotensial legg saman vurderingane av funn frå fangststeinalder og jordbrukande tid. Resultatet vert at det er gjennomgåande høgt potensial for freda eller verna kulturminne i planområdet på land. På landjorda er unntaka område som er utbygde, område som er (eller har vore) utprega myr- eller våtområde, og brattlendt terreng med berg eller ur.

Ei vurdering av funnpotensial kan difor seiast å styrke vurderinga av alternativa i høve til miljøskade i kapittel 8.

11. ANLEGGSSFASEN

I heile influenssona/dominanssona må ein rekne med fare for direkte, fysiske øydeleggingar i anleggsfasen (Lindblom & Jerpåsen 2009). Ved vidare detaljplanlegging, prosjektering og i anleggsfasen bør det leggst vekt på å minimere negative konsekvensar for kulturminneverdiar som er skildra i denne utgreiinga. Rogaland fylkeskommune vil truleg gjennomføre kulturhistoriske registreringar i medhald av §9 Lova om kulturminne, før anleggsfasen kan starte opp. Me understrekar at desse registreringane kan påvise objekt og miljø *som kjem i tillegg til dei som er inkludert i denne rapporten*. Det er avgjerande at eventuelle nye påviste kulturminne frå §9 undersøkingane vert tekne med når det vert utarbeidd retningslinjer for anleggsfasen.

Oppdragsgjevar bør vurdere å utarbeide ei skildring med detaljkartfesting av særskilt utsette verdiar langs vald trasé. Om naudsynt bør ein også utarbeide retningslinjer for ferdsle og mellombelse inngrep for anleggsfasen, som alle anleggsleiarar pliktar å gjere alle arbeidarar kjende med. Endeleg bør det utarbeidast ein beredskaps- og varslingsplan til bruk ved eventuelle potensielt automatisk freda funn under markoverflata under anleggsarbeidet.

12. AVBØTANDE TILTAK

Det er viktig at det vert teke størst mogleg omsyn til enkeltminna innanfor dei definerte kulturmiljøa ved detaljplanlegging, det vil seie plassering av mastepunkt, anleggsvegar og riggområde. Dette gjeld også *steingardar*. I tilfelle det er direkte konflikt med steingardar, bør desse byggjast opp att.

14. KJELDER

13.1 SKRIFTLIGE KJELDER

Bang Andersen, S. 2005: Stakketuft. I: Østmo, E. & Hedeager, L. (red), Norsk arkeologisk leksikon. Pax Forlag A/S. Oslo.

Beutlich, F. 1935: Norges Sjøbevæbning 1750 og 1809. H. Aschehoug & Co (W. Nygaard). Oslo.

Birkeli, F. 1973: Norske steinkors i tidlig middelalder. Et bidrag til belysning av overgangen fra norrøn religion til kristendom. Universitetsforlaget.

Brekke, N.G, Nordhagen, P.J. og Lexau, S.S. 2008: Norsk Arkitekturhistorie. Frå steinalder og bronsealder til det 21.hundreåret. Det norske samlaget.

Lindanger, B. 1983: Randaberg. Gard og ætt 1. Randaberg kommune.

Lindanger, B. 1984: Randaberg. Gard og ætt 2. Randaberg kommune.

Lindblom, I. & Jerpåsen, G. 2009: Visuell innvirkning på kulturminner og kulturmiljø. Vindkraftanlegg og kraftledninger. NVE 2008: 3.

Lyse Elnett 2018: Dokument. Avropsdokument.

Nag, M. 2018: Randaberg - Kvekerne. Åndsfrihetens pionerer. Randaberg historielag. Årbok 1998.

Myhre, L. 2004: Trialectic Archaeology. Monuments and space in Southwest Norway 1700-500 BC. Arkeologisk museum Stavanger.

Måseidvåg, T. 2001: Registrering av jærhus i Randaberg, Stavanger, Sola, Sandnes, Klepp Time, Gjesdal, og Hå kommuner.

Måseidvåg, T. 2002: Systematisering av folkekultur: Erfaringer frå Jærhusprosjektet. Stavanger Museums Årbok, Årg. 111(2001): 87-104.

Randaberg kommune 2019: Kulturminneplan 2019-2030.

Refheim, S. 1981: Gard og ætt i Madla frå ikring 1600 til først på 1900-talet med innføring om tun og bruk, jordleige og jordeige, gamle åkrar, vegar og øydegardar. Stavanger kommune.

Riksantikvaren 2003: Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar. Rettleiar. Oslo, 2003.

Riksantikvaren 2010: Kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Plan- og bygningsloven. Versjon juni 2010. Veileder. Oslo, 2010.

Riksantikvaren 2013a: Kulturminner i kommunen. Håndbok for lokal registrering. Oslo.

Riksantikvaren 2013b: Kulturminner i kommunen. Kulturminneplan. Oslo.

Statens vegvesen 2018: Konsekvensanalyser – Håndbok V-712.

Stavanger kommune 2011: Kommunedelplan for kulturminner 2010 – 2025.

Stavanger Turistforening 2009: Vakre Landskap i Rogaland. Stavanger Turisforenings årbok 2009.

13.2 KJELDER PÅ INTERNETT

Arkeologisk tilvekst: www.unimus.no

Askeladden: <http://askeladden.ra.no>

Temakart Rogaland: <http://prosjekt.fylkesmannen.no/temakart-rogaland/>

NIBIO: http://www.skogoglandskap.no/temaer/jordsmonn_wms

Sandalsand: <https://norge.sandalsand.net/middelalderske-steinkors-i-rogaland>

13.3 ANDRE KJELDER

Randaberg kommune: kart over registrerte steingardar i Randaberg kommune. Shape-fil oversendt e-post frå Olav Asbjørn Thorsberg 13.05.2019.

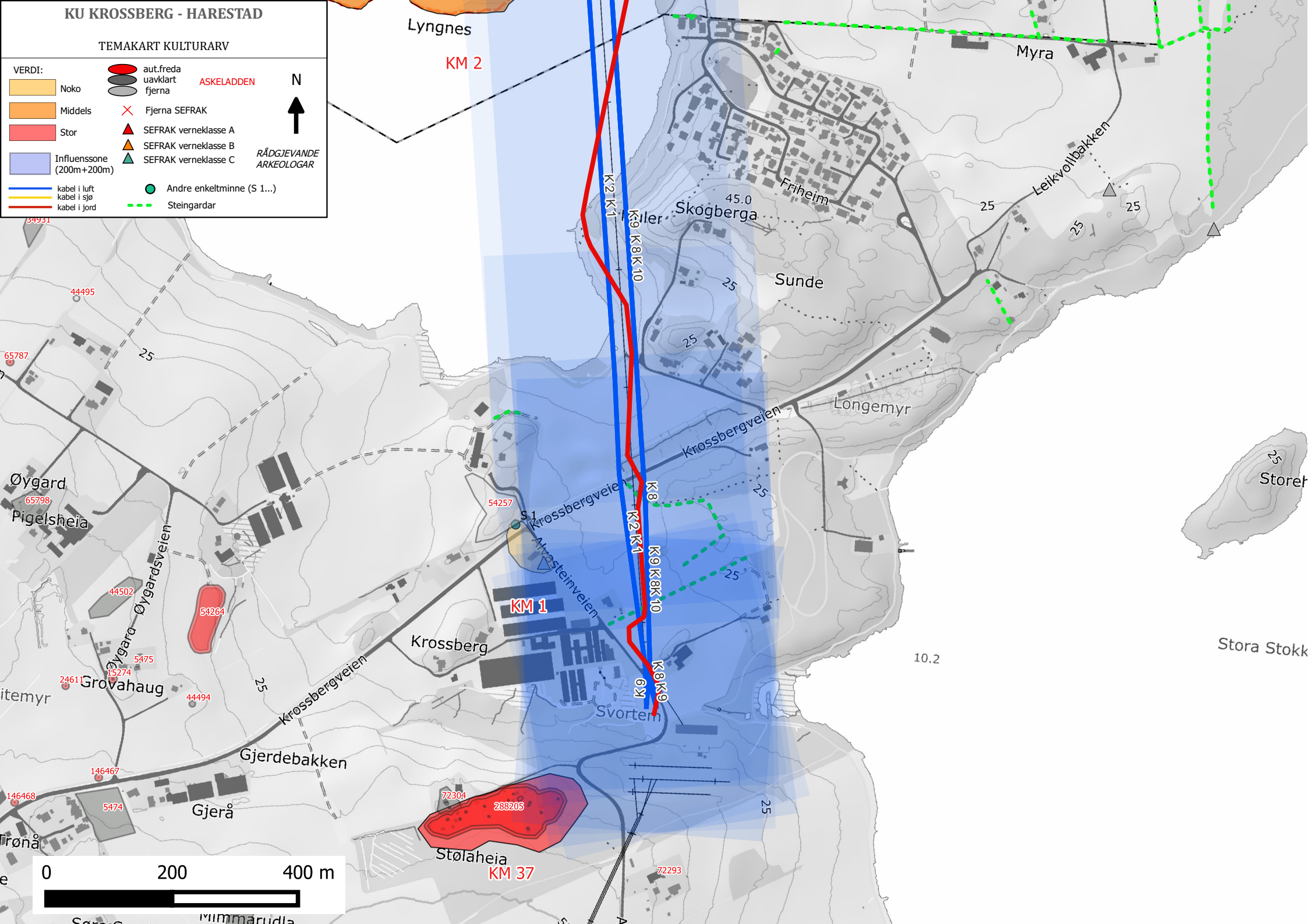
14. VEDLEGG: TEMAKART OG POTENSIALVURDERING

KU KROSSBERG - HARESTAD

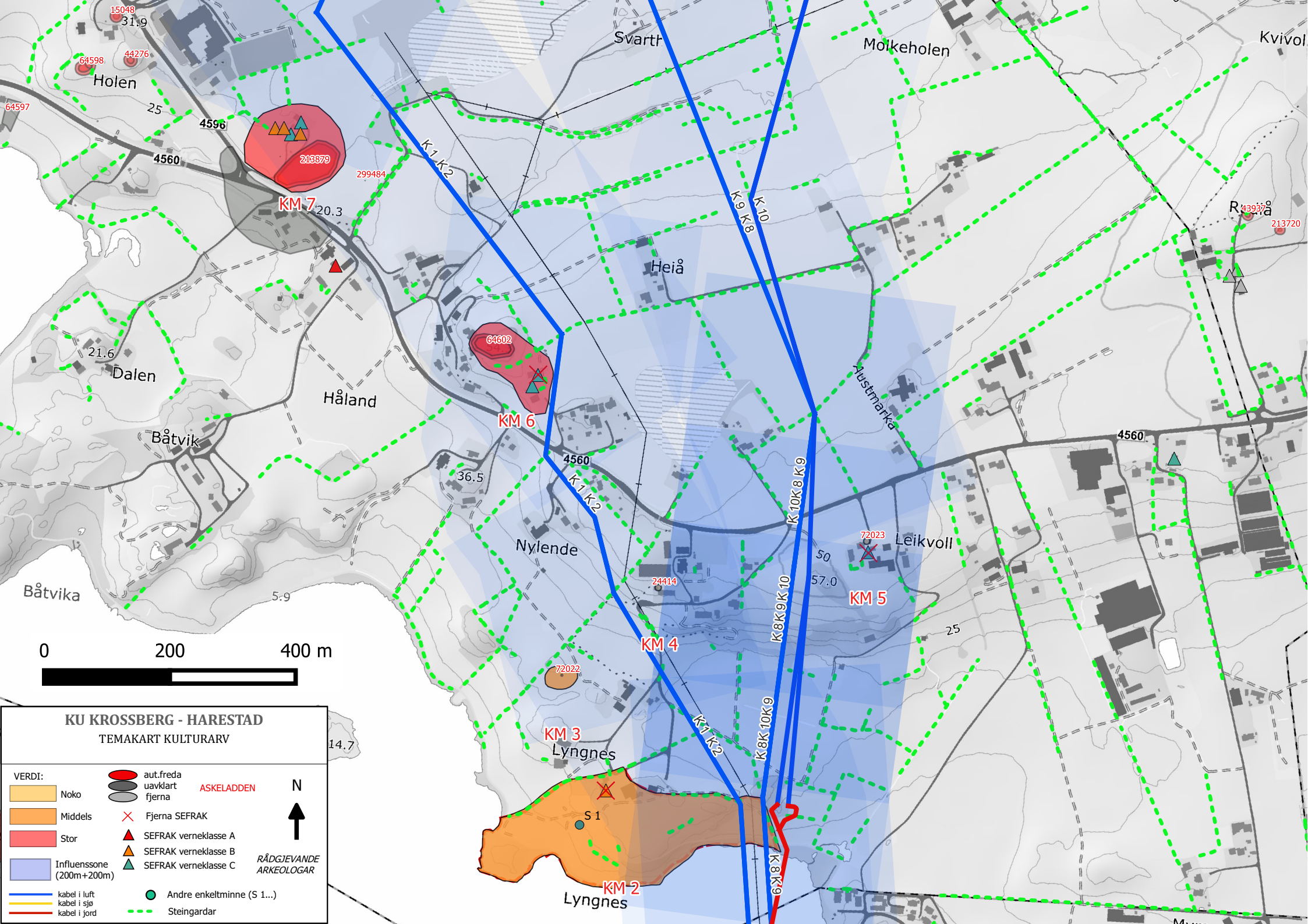
TEMAKART KULTURARV

VERDI:		aut.freda	ASKELADDEN	N
Noko		uavklart		↑
Middels		fjerna		
Stor		Fjerna SEFRAK		
Influenssone (200m+200m)		SEFRAK verneklasse A		
kabel i luft		SEFRAK verneklasse B		
kabel i sjø		SEFRAK verneklasse C		
kabel i jord		Andre enkeltminne (S 1...)		
		Steingardar		

RÅDGJEVANDE
ARKEOLOGAR

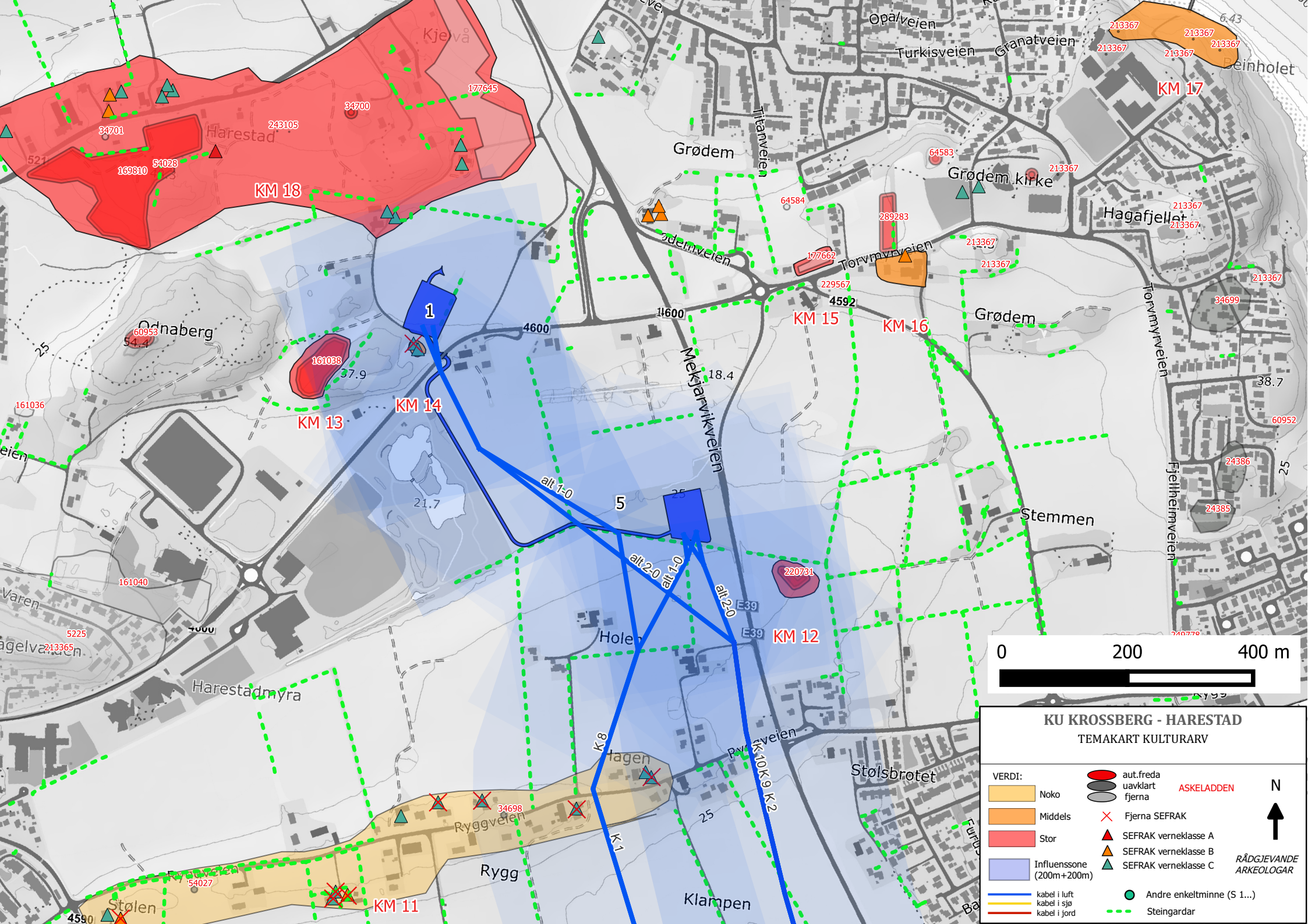
0 200 400 m

KU KROSSBERG - HARESTAD
TEMAKART KULTURARV

- VERDI:
- Noko
 - Middels
 - Stor
- Influenssone (200m+200m)
- kabel i luft
kabel i sjø
kabel i jord
- aut.freda
uavklart
fjerna
- ASKELOADEN
- Fjerna SEFRAK
- SEFRAK verneklasse A
SEFRAK verneklasse B
SEFRAK verneklasse C
- Andre enkeltminne (S 1...)
- Steingardar
- RÅDGJEVANDE ARKEOLOGAR

KU KROSSBERG - HARESTAD

TEMAKART KULTURARV

VERDI:	Noko	aut.freda	ASKELADDEN	N
	Middels	uavklart	fjerna	
	Stor	Fjerna SEFRAK	SEFRAK verneklasse A	RÅDGJEVANDE ARKEOLOGAR
	Influenssone (200m+200m)	SEFRAK verneklasse B	SEFRAK verneklasse C	
	kabel i luft	Andre enkeltminne (S 1...)	Steingardar	
	kabel i sjø			
	kabel i jord			

